મોહિત મન એ તત્ત્વાભ્યાસથી કંટાળી જાય તો આ દુઃખદ સંસારનું ઘોસરું કોંઇ પણ આત્માનું હિત કરે એમ નથી તેને પ્રીતિપૂર્વક યાવજ્જીવિત તાણવા કરવાનું અને તેથી તે સંસારના મહાદુઃખનું પાત્ર બનવાનું. માટે તે મન તત્ત્વાભ્યાસમાં એવું આસક્ત કરવું કે જેથી કદિપણ કંટાળે નહીં. સત્ય તત્ત્વજ્ઞાનનો નિર્મળ પ્રકાશ જો મનની અંદર પડે, તો તે મન કદિપણ તત્ત્વાભ્યાસથી વિરકત થતું નથી. તેથી મનને અવકાશના સમયમાં પ્રબોધતાં રહેવું જોઇએ.

એ મનને પ્રબોધવાને માટે સારા સારા સુબોધ પુસ્તકોનું વાંચન સાધનરૂપ થઇ પડે છે. તેવા સાધનને માટે આ સુબોધક પુસ્તકની યોજના કરવામાં આવી છે. સંસારની ઉપાધિથી કંટાળેલા જીવને હું કયાં જાઉં ? શું કરું ? કયા સ્થાનમાં મને શાંતિ રહેશે ! તથા કયા ઉપાયથી મને તૃપ્તિ થશે અને મારા અંતરનો ઉદ્વેગ શમશે આ વિગેરે જીજ્ઞાસાના પ્રશ્નો પ્રબલવેગથી અંતરમાં સ્ફુર્યાં કરતાં હોય અને તેની શાંતિ અર્થે નાના પ્રકારના કર્મ કરવામાં તેની વૃત્તિ વલખાં માર્યાં કરતી હોય તે તેણે આવા સુબોધક તાત્વિક પુસ્તકો વાંચવાની આવશ્યકતા છે. આવા પુસ્તકોના વાંચનથી પારમાર્થિક બળની વૃદ્ધિ થતાં સાંસારિક આસક્તિનો પ્રબળવેગ શિથિલ થાય છે.

શમ અને મોહના સંવાદરૂપે લખાયેલો આ ગ્રંથ મોહના અભ્યાસથી વિષયના રમણરૂપ મદ દોરવણી વૃત્તિને દૂર કરી નિર્મળ તથા નિર્દોષ પરમાત્મરૂપનું અનુસંધાન કરવાના ઉત્તમ શિક્ષણને આપે છે તેમજ જે લક્ષ્યરૂપ સંકીર્ણ માર્ગમાં અનેક પ્રકારના વિષય ચિંતન સહિત ન્યૂન જનતથી પ્રવેશ કરી શકાતું નથી, તેની અંદર અગાનાગ્યો પ્રવેશ કરવાની ઉત્તમ દિવ્ય શક્તિ અર્પે છે. અને આ ચિંતામણિરૂપ મનુષ્ય જન્મને [illegible] અન્વિતાર્થ કરે છે.

આ ગ્રંથમાં શમ અને મોહને પાત્રો કલ્પી તેમના સંવાદની અંદર શમ તથા મોહનું સ્વરૂપ સારી રીતે [illegible] આવ્યું છે, અને તેમાં મોહના મલિન [illegible] ત્યાગ કરી નામની ઉપાસના અને તેના માર્ગે દર્શાવી વૈરાગ્ય [illegible] સારી રીતે [illegible] કરવામાં આવી છે. [illegible] ગ્રંથની યોજના મહાનુભાવ મુનિ સુ[illegible] [illegible] ઉપરથી ઉભો કરવામાં આવી છે. એ સુવિચાર[illegible] [illegible] અધ્યાત્મ દર્શનનો પ્રકાશ સારી રીતે કરવામાં આવ્યો છે [illegible] ઉપાસક મુનિ [illegible] એ ગ્રંથમાં વૈરાગ્ય [illegible] તત્ત્વજ્ઞાન, [illegible] અને મહાન ભાવનો વિચાર દર્શાવ્યો છે. [illegible] એ મહાનુભાવે વૈરાગ્યના સ્વરૂપને એક રમણીય રૂપ

મ લેખ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનારા ઉદાર ધર્મ બંધુઓ અને ધર્મ બ્હેનો આર્હ-તધર્મના જ્ઞાનના પ્રચારક બને છે. અને તેથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય કરી તેઓ પુણ્યાનુબંધી પુણ્યના સંપાદક થાય છે.

જ્ઞાનાદિ સાત ક્ષેત્રમાં પોતાના દ્રવ્યનો ઉપયોગ નહીં કરનારા ગૃહસ્થોને આ-ક્ષેપ કરી શ્રી મુનિસુંદરસૂરિ નામનો શ્લોક લખે છે, જે સર્વને સદા સ્મરણમાં રાખવા યોગ્ય છે—

> "क्षेत्रेषु नो वपसि यत्सदपि स्वमेतत्
> यातासि तत्परभवे किमिदं गृहीत्वा ।
> तस्यार्जनादिजनिताघचयार्जितात्ते
> भावी कथं नरकदुःखभराच्च मोक्षः " ॥ १ ॥

પાલીતાણા.
માર્ગશીર્ષ શુક્લ પંચમી.
સંવત ૧૯૬૫ ઈ. ૧૯૦૮

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક
વર્ગ.

કેટલો આનંદ! કેટલી ધામધૂમ! કેવું ધાર્મિક સુખ! અને કેવી દિવ્ય શોભા ? તે અકથ્ય અને અવર્ણનીય હોય છે. મનોહર ચૈત્યોમાં થતા સંગીતપૂજાના ધ્વનિ ભાવિક ભક્તોના મુખનાં સ્તવનોના શબ્દો શ્રવણેંદ્રિયને તૃપ્ત કરે છે. એ તીર્થભૂમિના અનુપમ આનંદનો સ્વાદ જેણે ચાખ્યો છે—અનુભવ્યો છે, તે વારંવાર એ પ્રસંગે એ તીર્થરાજની ભેટ લીધા વિના રહેતો નથી. એ અનુપમ દિવ્ય શોભામાં વળી મનુષ્ય પણ વધારો કરે છે. છોકરા છોકરીઓ નવાં વસ્ત્ર પહેરી પ્રભુની પ્રતિમાનાં દર્શન કરવા જાય છે. “આજ રથયાત્રા છે, કાલે સિદ્ધગિરિની મોટી પ્રદક્ષિણા છે,ને પછી આદિનાથની પ્રતિમાને સુંદર આંગીની પૂજા છે,અને સાયંકાલે નવકારશીનું ભોજન છે.” આ પ્રમાણે આ પ્રસંગે એ તીર્થરાજમાં સર્વના હૃદયમાં આનંદ પ્રવાહ ચાલી રહે છે, સર્વનાં સાંસારિક દુઃખ ભુલી જવાય છે, સર્વે ધર્મના અમૃતમય પ્રવાહમાં તરે છે. દાન, શીલ, તપ અને ભાવ-એ ચતુર્વિધ ધર્મનાં ચમત્કારી ચોઘડીયાં સ્થળે સ્થળે વાગી રહ્યાં છે. અને આર્હત ધર્મનો ઉદ્યોત ચોતરફ પ્રકાશમાન થઈ રહ્યો છે.

આ વખતે એક દિવ્ય પુરુષ આકાશ માર્ગે એ તીર્થભૂમિનો દિવ્ય આનંદ અનુભવવાને આવતો હતો. તેની મનોહર મૂર્તિ દિવ્ય તેજોમય હતી. તેના દરેક અંગ ઉપર શાંત રસનો પવિત્ર પ્રવાહ વહેતો હતો. તેનું સુંદર મુખ ચંદ્રમંડળને અનુસરતું હતું અને હાથમાં અભય અને જ્ઞાન મુદ્રા ધારણ કરી હતી. તે ચાલતો ચાલતો નીચેની સુંદર કવિતા ગાતો હતો —

“ सर्वमंगलनिधौ हृदि यस्मिन् संगते निरुपमं सुखमेति ।
मुक्तिशर्म च वशीभवति द्राक् तं बुधा भजत शांतिजिनेंद्रम्”॥१॥

સર્વ મંગળનો નિધિરૂપ એવા જે શાંત જિન હૃદયમાં સંગત થવાથી મનુષ્યને નિરૂપમ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે અને સત્વર મુક્તિ-સુખ વશ થાય છે તેવા સર્વ જનોમાં ઈંદ્ર સમાન એવા શાંત જિનને હે વિદ્વાનો ! તમે સેવો.

આ પ્રમાણે એ અલૌકિક પદનું મધુર ગીત ગાતો ગાતો એ પુરુષ એક મનોહર ભુવન ઉપર આવ્યો. ત્યાં કેટલાએક સુજ્ઞ અને પ્રબુદ્ધ આત્માઓના મુખના ધ્વનિ તેના સાંભળવામાં આવ્યા. તે ધ્વનિ સાંભળી તે મહાપુરુષ નીચે આવ્યો. ત્યાં નીચે પ્રમાણે અક્ષરોની શ્રેણી તેના વાંચવામાં આવી.—

"રા. સા. શેઠ વસનજી ત્રિકમજી જે. પી. તથા શેઠ ખેતશી ખીઅશીની પાલીતાણા જૈન બોર્ડીંગ સ્કુલ."

"શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ."

આ અગાસીની કેટલી રમણીય [illegible] મનોહર મંદિરમાં પ્રવેશ કર્યા પછી એક તરફ જ્ઞાનશાળા, એક તરફ પાઠશાળા, એક તરફ ભોજનશાળા, એક તરફ ક્રીડાશાળા અને એક તરફ ગુરુજનોની આવાસનશાળા જોઈ તેનું હૃદય પ્રસન્ન થઈ ગયું. પછી તે પ્રસન્ન વદને નીચે પ્રમાણે બોલ્યો:—

" અહા ! આ તો ધાર્મિક આનંદની જગ્યા છે. અહીં ધર્માનંદ, જ્ઞાનાનંદ અને આત્મિકાનંદ અનુભવાય છે. અહીં ધર્મબંધુઓ રમત ગમત કરે છે. મુગ્ધ અને પ્રમુદ જૈન બાળકો ધર્મના દિવ્ય આનંદનો અનુભવ કરી ભવિષ્યનું જીવન સુધારવાને તત્પર થયા છે. કોઈ ધર્મથી, કોઈ પ્રેમથી, કોઈ આત્માથી, કોઈ વિદ્યાથી, કોઈ નવીન ઉમંગથી અને કોઈ આરાધના ભાવથી હસતા રમતા ફરે છે. આંહી કલ્પના આનંદથી નથી છે. "

આટલું કહી તે ગંભીર પ્રેમમુખે બોલ્યો—' અહા ! આવું સુંદર આનંદદાયી મંદિર કોણે બંધાવ્યું હશે ! ભારતવર્ષમાં પરમ પવિત્ર ગણાતા આ તીર્થરાજને અલંકાર રૂપ થયેલું આ સ્થાન કોણે નિર્માણ કર્યું હશે ? જેણે આવું ધાર્મિક સ્થાન બાંધી માનવજન્મને કૃતાર્થ કર્યું છે અને પોતાના દ્રવ્યનો સદુપયોગ કર્યો છે તે ગૃહસ્થ ધન્યવાદ પાત્ર છે. નિરંતર જે શુભ એક આત્માને સુખને પૂર્ણ આપ્યું નથી તે શુભ કાર્ય જેના નિમિત્તે થનાર છે, ધનાઢ્યની લક્ષ્મી કે જે ખરી આત્માનું હિત છે તેમાં ખર્ચી શુભ ધનનો સદ્ઉપયોગ પોતાના દ્રવ્યની કૃતાર્થતા માનનાર અને તેથી દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરનાર ગૃહસ્થોનું જીવન આ ઉપકારી જીવનની આશા જેવું નથી છે. ' [illegible] આ સ્થળ ઉત્તમ સ્થાન બનવા નિર્માણ જૈન બાળકોને માટે આવી સુંદર સગવડ કરનાર ગૃહસ્થોએ આ શુભ ધનનો ઉપયોગ કરેલો છે. "

આટલું કહી તે સહાનુભૂતિ ઉદ્ગારો કરી ઉચે સ્વરે બોલ્યો ' પ્રિય જૈન ગૃહસ્થો ! તમારા બાળકોને સુધારવાને માટે આવા ઉપકારી સાધનો કરો. આ કલ્યાણ અનુકરણ કરી પ્રત્યેક દેશની જૈનપ્રજાના સુધારણા કરવાને

અગ્રણી થાઓ. મિત્રો ! હું સર્વ ધર્મમાં વિચરનારો છું, તથાપિ તમારા ધર્મ ઉપર મારી વિશેષ પ્રીતિ છે. કારણકે તમારા આર્હત ધર્મના ઉપાસક મહર્ષિઓએ મારા શુદ્ધ સ્વરૂપને સારી રીતે ઓળખેલ છે. જૈન ધર્મના મહાવીરોના, ગણધરોના અને મુનિઓના હૃદયના ઉત્સંગમાં મેં ચિરકાળ ક્રીડા કરી છે, તેથી તમારી જૈન કોમની સર્વ પ્રકારની ઉન્નતિ જોવા મારી વિશેષ ઇચ્છા છે. હું ભારતવર્ષના ચારે ખુણામાં વિચરૂં [illegible] ભારતની જૈનપ્રજાના ધર્મ કર્મ અવલોકું છું. પણ આજ સુધી મેં મારા હૃદયમાં તે વિષનો પણ સંતોષ મેળવ્યો ન હતો. મેં ઘણાં નગરોમાં જૈન ધર્મના પ્રસાર કરનારી અને જૈન ધર્મને પ્રકાશ કરનારી મંડળીઓ સ્થાપન થયેલી અવલોકી છે પણ તે [illegible] આપણી પદ્ધતી મારા જોવામાં આવી છે. તેઓ પુસ્તકોદ્વારા દ્વિગુણ અને ત્રિગુણ મૂલ્ય ગ્રહણ કરી જ્ઞાનકોશની પુષ્ટિને બાને જૈન પ્રજાને નીચોવે છે. જો તમે તમારા સાધર્મી બંધુઓના હિતેચ્છુ હો તો, તમારા દીન અને અનાથ બાળકોને [illegible] વિદ્યાદાન આપો, અલ્પ મૂલ્ય થી વિવિધ ગ્રંથોનું વાચન કરાવો. એકવાર તમારા અસહાય બંધુઓની માઠી અવસ્થા તરફ જુઓ. તમારા [illegible] અને [illegible] બચાવો, અને તમારી ઉદારતાના પ્રભાવથી તમારા દુઃખી દીન બંધુઓનો ઉદ્ધાર કરો. આ રાજભુવન જેવો મનોહર મંડપ ખાસ [illegible] પાઠશાળાને માટે સ્થાપન કરનારા જૈન સભા [illegible] અને ધર્મની વૃદ્ધિ કરનારા આ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગો [illegible] જેમાંથી જેમ અલ્પ મૂલ્યે શ્રાવક ધર્મના પ્રાચીન ગ્રંથોનાં [illegible] અને ગુજરાતી ભાષાનાં વિવિધ પુસ્તકો પ્રગટ કરી [illegible]

જૈન વીરો ! [illegible] જેનો પ્રજા ભોગવતા [illegible] આનંદ થાય, [illegible] થાય, સાધર્મી બંધુઓની [illegible] જૈન કહેવાય છે.

તમારા ધાર્મિક મહોત્સવોની શોભા, [illegible] ઉન્નતિ [illegible] વર્ધમાન થવાની છે, તે સિવાય તમારી ધાર્મિક અને સાંસારિક [illegible] કુલીન સ્ત્રીઓએ ધારણ કરેલા સુધારા જોયા છે અને [illegible] મન પૂર્ણ [illegible] થયો છે. આ મનોહર જૈન છાત્રોની [illegible] અને આ જૈન ધર્મની [illegible] પ્રસાર કરનાર વર્ગની [illegible] અવલોકન મારા હૃદયમાં આનંદનો પ્રસાર [illegible] છે. આ [illegible] શક્તિ, પ્રેમ, [illegible] નીતિ

અને પુરૂષ જ્યાં મિશ્રિત થઈ રહેલાં છે. આ પવિત્ર મંદિરના સ્થાપક, રક્ષકો અને આરાધકોને પૂર્ણ અભિનંદન ઘટે છે."

આ પ્રમાણે ઉદ્ગાર કરી એ મહાનુભાવ તે પવિત્ર સ્થળમાં ઉતર્યો, અને દરેક સ્થાનનું પ્રેમથી અવલોકન કરી સંતુષ્ટ હૃદયે પાછો ફર્યો, અને માર્ગે જતા સ્થાને ગયો, ત્યાં એક સુંદર પુરૂષ તેના જોવામાં આવ્યો. તે પુરૂષે પોતાના શરીર ઉપર વિવિધ અલંકારો ધારણ કર્યા હતા, દરેક અલંકારમાં અમૂલ્ય હીરા, રત્ન અને માણિક્ય જડેલાં હતાં. કંઠમાં મોતીના હાર અને રૂપામહોરના હાર પહેર્યા હતા. અને તેની દૃષ્ટિમાં ભય અને શંકા દેખાતાં હતાં.

તે પુરૂષને જોતાંજ એ મહાનુભાવ સમજી ગયો, અને તરત તેણે આવીને પેલા અલંકારી પુરૂષને આગળ જતાં અટકાવ્યો.

વાંચનાર, આ બન્ને પુરૂષોને ઓળખવાને દિલગીરી ધરાવતા હશે, તેથી તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરવાની જરૂર છે. જે પ્રથમનો મહાનુભાવ પુરૂષ છે. તે શમ છે, તે પરમેશ્વર શાંતિમય સ્વરૂપને ધારણ કરનાર, અને જૈન દર્શનના પ્રભાવિકમાહાત્મ્યને પ્રગટ કરનાર છે. તે પુરૂષ શાંતિની ભાવનાને પ્રસંગે સિદ્ધગિરિ તીર્થમાં આવેલ છે. બીજો પુરૂષ મોહ છે, તે મોહાત્મક અલંકારોને ધારણ કરી આ પવિત્ર તીર્થમાં પોતાનો પ્રભાવ પ્રવર્તાવવાની ઇચ્છાથી આવ્યો છે. તે [illegible] જૈન ભગવાનની ભૂમિ આગળ આવતાં મહાનુભાવ શમે તેને અટકાવ્યો છે.

શમ—અરે દુષ્ટ પુરૂષ ! તું આ પવિત્ર ભૂમિમાં ક્યાંથી આવ્યો ? ભય અને શંકાથી આકુળવ્યાકુળ થએલા તારા દેખાવ ઉપરથી જણાય છે કે, તું મોહ છે. તારા શરીરના અલંકારો અને તારા કૃત્રિમ સૌંદર્ય તારા સ્વરૂપને પૂર્ણ રીતે સૂચવી આપે છે. અરે અધમ ! અહીંથી દૂર ચાલ્યો જા. જો કે તું તારી કુશળતા [illegible] હો, અથવા તારા મલિનપણાને લઈ આ જગત્ ઉપર [illegible] હોય, તો આ સ્થાનમાંથી પલાયન કરી જા. આ મહાસ્થાનનું માહાત્મ્ય તારા જાણવામાં નથી. તારા જેવા અપવિત્ર પુરૂષને આ તીર્થનો સ્પર્શ કરવો પણ યોગ્ય નથી.

શમનાં આવાં વચન સાંભળી મોહ [illegible], તથાપિ તે ઉપરથી ધૈર્ય ધારણ કરીને ઉંચે સ્વરે બોલ્યો.

મોહ—અરે ! તમે શા માટે બોલો છો [illegible], આ જગતમાં અને ઉપ

યોની હું મારો પ્રભાવ પ્રત્યેક નગર, ગામ અને ઘરમાં રહેલો છે. સાંપ્રતકાળે આ મારી મૂર્તિની મોહમાં મગ્ન થઇ ગઇ છે. તમારા ઘણા જૈનો પણ મારી ભક્તિ કરે છે સંઘ તથા નગરના ગોરીઆઓ તન, મનથી મારી સેવા કરનારા છે, એટલુંજ નહી પણ કેટલાએક જૈન મુનિઓ પણ મારા અનન્ય ભક્ત બનેલા છે. મારી અગાધ શક્તિ વિશ્વમાં પ્રત્યેક સ્થાને પ્રવર્તે છે

માતાના આવા વચના સાંભળી શમનું શાંત હૃદય ઉત્તેજિત થઇ ગયું, અને તત્કાળ શાંતિપૂર્વક બોલ્યા

શમ — અરે આ તમારી [illegible] સેવા વચને, આત્મશ્લાઘાથી ભરેલાં છે. તું [illegible]માં તારોજ પ્રભાવ માને છે [illegible] જૈન ગોરીઆઓ પણ તારીજ સેવા કરે છે [illegible] તથા ગૃહસ્થપણાને [illegible] તારી મલિનછાયાનો આશ્રય લેતા હશે, પણ જે પવિત્ર જૈન મુનિઓ [illegible] તથા [illegible]ના ત્યાગી છે, તેઓ તારા અનન્ય ભક્ત બને [illegible]

મોહ — અરે ! મારા વચનોમાં અતિશયોક્તિ નથી [illegible] મારા ગુરૂની [illegible] વાત જાણતાેા નથી, [illegible] તમારા [illegible] આ પવિત્ર તીર્થમાં મારું આગમન [illegible] તેવાજ [illegible] મન આ [illegible] સ્થાનમાં [illegible] પણ તમારા જૈનો [illegible]

માતાના આવા વચના [illegible] મને [illegible] આવ્યું, અને તેના [illegible]

શમ [illegible] જૈન [illegible]

મોહ [illegible] જૈન [illegible]

શમ [illegible]

મોહ [illegible] નામ [illegible]

શમ [illegible]

મોહ [illegible] નામ [illegible]

શમ — [illegible] નામ [illegible] તેના [illegible] જાણતા છે.

મોહ — હા, તે યથાર્થ છે. તેનું [illegible] શિવાય [illegible] આવતો નહીં.

રામ—જ્યારે તે ગુરુપદનું નામ આપવાની [illegible] ન હોય તો, મારે તે વિષે આગ્રહ નથી.

બાહુ—ત્યારે આપ શામાટે પૂછો છો ?

રામ—[illegible] છે કે, [illegible] જૈન [illegible] અમને આ પવિત્ર દેશમાં ખાતે નથી. એ તદ્દન અસંભવિત છે.

બાહુ—આ ! એવો કોઈ [illegible] નથી. આ પવિત્ર તીર્થમાં પણ મને સાથે [illegible] છે.

રામ—જ્યાંસુધી મારા મનને ખાત્રી ન થાય, ત્યાંસુધી જૈન [illegible] મારા [illegible] નથી, તેમ તે તદ્દન [illegible] છે, એમ હું [illegible].

બાહુ—મહાનુભાવ! આપ [illegible] સાંપ્રદાયિક જૈન [illegible] છે, આ પથને [illegible] કરવાનું નથી. પણ, જૈન [illegible], અને જૈન સાધુઓ [illegible] છે, અને મને છે.

રામ—હે [illegible] ! [illegible], પણ [illegible] આ પવિત્ર [illegible] શામાટે [illegible] ?

બાહુ—મહાનુભાવ! [illegible]

[illegible]

બાહુ—[illegible]

[illegible]

[illegible]

મોહ—અહ! તમારે [illegible] હશે તે ઓળખશે, તેમાં તમારે શું છે!

રામ—અહો! એમ નથી. આતો મારે ઓળખવું પડે તેમ છે.

મોહ—એમાં તમારે શું?

રામ—[illegible] છે તેથી મારા સ્વરૂપને ઓળખ્યા વિના [illegible] નથી.

મોહ—મારા મતે તમારું સ્વરૂપ જાણ્યું.

રામ—[illegible] તમારી આ વાત મારા [illegible] ખરું અને [illegible] આપણી [illegible] છે [illegible] સ્વરૂપને [illegible] અધિકારી નથી.

મોહ—[illegible] અભિમાનના વચને [illegible] નહીં તમારા અભિમાન [illegible] તમારી સઘળું અભિમાન છે તેનું [illegible] મારી સઘળું અભિમાન છે [illegible] [illegible] [illegible] તમારે [illegible] અહંકાર [illegible]

રામ—[illegible] અભિમાન મારી [illegible]

[illegible]

[illegible]

સના અભિગામી ભાવો છે. આ સંસારના ઉપાધિ. [illegible], વૈભવ અને ભાગવિલાસ જે તારા સ્વરૂપના ક્ષણિક અંગ છે તે સર્વે ત્યાગી સંયમ પાળી. ચારિત્ર અંગીકાર કરી, પરમાત્માના ધ્યાનમાં તલ્લીન થવા ઉત્સુક બન્યું, એ મારા શાંતરસના સેવનનું ફળ છે. આવા મારા સ્વરૂપનું સેવન આર્હત ધર્મમાંજ બને છે, અને મારા સ્વરૂપની સાર્થકતા [illegible] એ ધર્મની ભાવનામાજ થયા કરે છે. તેથી જૈન ધર્મી ગૃહસ્થો અને મુનિઓ જો તારા કહેવા પ્રમાણે વર્તતા હોય, અને તારી સંગતિ કરી પોતાના પવિત્ર જીવનને મલિન કરવા તૈયાર હોય, તો પછી મને કેટલી હાનિ થાય? અને જ્યારે મને હાનિ થાય તો પછી શમનાપ્રધાન એ આર્હત ધર્મને મોટી હાનિ થવાની, અને છેવટે તે [illegible] ધર્મની દુર્દશા પણ થવાની. આથી મારા હૃદયમાં દુઃખ થાય છે અને તે દુઃખને લઈને મારા નેત્રમાંથી અશ્રુધારા ચાલી હતી.

મોહ—હે પવિત્ર પુરૂષ, તમારા રૂદનનું કારણ મારા જાણવામાં આવ્યું છે, પણ હવે તમારે રૂદન કરવાની જરૂર નથી. [illegible] એ આસપાસ વૈરી કાળનો સમય છે. એ સમયમાં મારું સામ્રાજ્ય પ્રવર્તે છે. [illegible] મને આદર આપે છે, દરેકના મંદિરમાં મારી પૂજા થાય છે. લોકોના [illegible] નિશ્ચય થયો છે કે, મોહ વિના આ સંસાર [illegible] છે. સંસારના સર્વ [illegible] મોહને આધીન છે. સાંસારિક સુખની પૂર્ણતા મારાથીજ સિદ્ધ થવાની છે. [illegible] આ પ્રમાણે લોકોના વિચારો નિશ્ચય પૂર્વક થવાથી હવે તમારે [illegible] કરવાનું નથી. તમારા અદૃશ્ય સુખ ઉપર કોઈને વિશ્વાસ નથી. હવે તમારે [illegible] રહેવું ઠીક છે. જગતને જેટલી મારી જરૂર છે, તેટલી તમારી જરૂર નથી. [illegible] શમના વગર ચાલશે પણ મોહ વગર નહિ ચાલે. [illegible] સ્થાનમાં મારી સ્થાપના થઈ ચુકી છે. [illegible] પડે છે. હે મહા પુરૂષ, તે [illegible] થયેલા છે તેઓ પણ તમને હૃદયમાં સ્થાન આપતા નથી [illegible] રીઓમાં તમે રહો છો અને અંતર શક્તિમાં [illegible]

મોહના આવાં વચન સાંભળી [illegible] [illegible] ઉપશમ થઈ આવી. તેણે વિચાર કરવા માંડ્યો—" [illegible] હવે આ મોહ [illegible] દર્શન [illegible] છે. [illegible] મારા [illegible]

પવિત્ર તાત્વિક વિચારોની અસંભવ ધારણાઓ કેવા કરું છું. તથાપિ તેઓ મારાથી વિમુખ થતાં જાય છે અને ઉલટી રીતે વર્તે છે—અરે!! તેઓની ઉપર મારું અધિપત્ય કેવું છે?"

આ પ્રમાણે કહી મહાનુભાવ શમે નીચેના બે પદનો ઉંચે સ્વરે ઉચ્ચાર કર્યો :—

"समतैकलीनचित्तो, ललनापत्यस्वदेहममतामुक् ।
विषयकषायाद्यवशः, शास्त्रगुणैर्दमितचेतस्कः ॥ १ ॥
वैराग्यशुद्धधर्मा, देवादिसतत्त्वविद् विरतिधारी ।
संवरवान् शुभवृत्तिः, साम्यरहस्यं भज शिवार्थिन् ॥ २ ॥

" હે મોક્ષના અર્થી મનુષ્ય પ્રાણી, તારા ચિત્તને માત્ર સમતામાંજ લીન કરી, સ્ત્રી પુત્ર તથા સ્વદેહની મમતાને છોડી દઈ, વિષય કષાય વિગેરેને વશ ન થઈ, શાસ્ત્રના ગુણોથી ચિત્તને પ્રસન્ન કરી, સંવરતત્ત્વ ધારણ કરી, અને મનોવૃત્તિને શુભ કરી તું સમતાના રહસ્યને ભજ." ૧–૨

ઉપર પ્રમાણે બે પદો શમના મુખથી સાંભળી મોહે ઉત્સુક થઈને પુછ્યું.

મોહ—ભદ્ર, એ શેના પદ છે? મને તેનો અર્થ સમજાવશો કે નહીં?

શમ—હે મહામતિ મોહ, એ પદનો અર્થ તારા અનુભવમાં નહીં આવે, કારણકે તું તેનો અધિકારી નથી, તેના કરતાં પણ તારાથી વિરૂદ્ધ છે. જો શુદ્ધ મનુષ્ય એ પદનું પઠન કે મનન કરે તો તારા મોહક અને દુઃખાત્મક પાશમાં તે કદિપણ સપડાય નહીં.

મોહ—ગમે તેમ હોય તોપણ મને સમજાવો મારી જિજ્ઞાસા પૂરી કરો.

શમ—ભાઈ, તે જાણવાનો આગ્રહ કર નહીં. તે સાંભળવાથી તને આનંદને બદલે ખેદ થશે.

મોહ—તે સાંભળવાથી મને શામાટે ખેદ થાય? મારી આગળ ખેદ છેજ નહીં. ખેદને પલાયન કરનારી મારી સેના મારી આસપાસ છે. આ સંસારના સર્વ સુખનો આધાર મારા સ્વરૂપમાંજ છે. આ જગત્ જેટલું મારા તાબામાં છે, તેટલું બીજા કોઈના તાબામાં નથી.

શમ—હે મોહરાજ, તારૂં કહેવું બરાબર છે. આ દેખાવડું જગત્ તારા તાબામાં વર્તે આવે છે, પણ જેને તે દીર્ઘ વિચાર કરી મારા આ બે પદનો અર્થ એકાગ્રતાથી વિચારે તો પછી તેની ઉપર તારૂં અને તારી સેનાનું કાંઈપણ બળ ચાલે નહીં.

મોહ—શું એ બે પદ એવા સ્વાદિષ્ટ છે?

શમ—હા, એના જેવા કોઈ સ્વાદિષ્ટ ફળ જ નથી. તેની પાસે તો અમૃત ફળ પણ કાંઈ વિસાતમાં નથી.

મોહ—મહાનુભાવ, તમે તે પદને ફળની ઉપમા આપો છો, પણ ફળ તો વૃક્ષને હોય છે, અને આ તો પદ છે.

શમ—એ પદ પણ વૃક્ષનાજ ફળ છે.

મોહ—કયા વૃક્ષનાં?

શમ—કલ્પવૃક્ષના.

મોહ—તે કલ્પવૃક્ષ કયું?

શમ—અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ.

મોહ—એ કોનું છે?

શમ—મુનિસુંદરસૂરિનું. એ મહાત્માએ તારો અને તારી સેનાનો પરાભવ કરવાને એ મનોહર અધ્યાત્મકલ્પવૃક્ષ પ્રગટ કર્યું છે. અને આ બે પદ તેનાંજ મધુર ફળ છે. અને તે પણ સર્વોત્કૃષ્ટ ફળ છે.

મોહ—તે સર્વોત્કૃષ્ટ શા માટે છે?

શમ—એ કલ્પવૃક્ષના બધા [illegible] છે; તેથી તે સર્વોત્કૃષ્ટ ફળ છે.

શમ—તે કેવી રીતે આવે છે?

મોહ—અરે મદ! તે જાણવાનો તારો અધિકાર નથી. તેમ તારામાં [illegible] પણ નથી.

શમ—મદ! તમે કહો તો ખરા શા માટે મારામાં [illegible] ન આવે?

મોહ—મોહ! એ જાણવાનો આગ્રહ કર નહીં. તેથી તને નુકશાન થશે.

શમ—એમાં શું નુકશાન થવાનું છે? એમ કરતાં કદિ નુકશાન થાય તો ભલે થાય પણ મને તે ઉત્તમ પદનો અર્થ સમજાવો.

"હે ચિત્તરૂપી બાળક ! તું હમેશાં ભાવના રૂપી ઔષધને છોડીશ નહીં. કારણકે, એ ઔષધનું સેવન કરવાથી સર્વદા છળને શોધનારા દુર્ધ્યાનરૂપી ભૂત પિશાચો તારી સાથે છળ કરી શકશે નહીં "

મનુષ્યના ચિત્તમાં આર્તરૌદ્ર વિગેરે દુર્ધ્યાન થયા કરે છે. જ્યારે કોઈ જાતનો રોગ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેઓ અચાનક આવીને માણસના ચિત્તમાં પેસી જાય છે, અને તેથી અનેક જાતના કુવિચાર તથા કુવિકલ્પ કરાવી મનુષ્યને નઠારી પ્રવૃત્તિમાં યોજે છે તેથી દરેક મનુષ્યે પોતાના ચપળ ચિત્તને સારી ભાવનારૂપ ઔષધો આપવાં કે જેથી તે નઠારા ભૂત પિશાચો તેમાં પેસી શકતા નથી, માટેજ દરેક ભવ્ય પ્રાણીએ પોતાના ચિત્તરૂપી બાળકને એવો બોધ આપવો કે જેથી તેમનું ચિત્ત ભાવનાનો ત્યાગ કરે નહીં. જ્યારે ચિત્તમાં સારી ભાવનાઓ થયા કરે એટલે પછી તે ચિત્તને આર્તરૌદ્ર વિગેરે નઠારૂં ધ્યાન કરવાનું વ્યસન પડે નહીં

શમનાં આવાં ઉપદેશ વચન સાંભળી મોહના મલિન હૃદયમાં ક્ષોભ થઈ આવ્યો. અને તે આક્ષેપથી ઉતાવળો બોલી ઉઠ્યો.

મોહ—અરે ! આ તમારૂં વચન મને જરા પણ રુચિકર થતું નથી કારણકે, ચિત્તનો સ્વભાવ સ્વતંત્ર રહેવાનો છે જેમ તે સમયે તેમ વિચાર કરવાની તેને છૂટ છે તેમાં ખાસ કરીને જે વિષય તેને પ્રિય લાગે તે ઉપર તે દોડે અને મસ્ત થાય છે, તેવા સ્વતંત્ર ચિત્તને માત્ર ભાવના ભાવવારૂપ બંધનમાં નાખવું એ મને જરા પણ રુચિકર લાગતું નથી. મારા મત પ્રમાણે તો ચિત્તને સ્વતંત્રતાથી વર્તવા દેવું કારણકે તેનામાં સ્વતંત્રતા આવવાથી તે મસ્ત બની આ માણસને વિવિધ પ્રકારના આનંદ આપે છે.

મોહના આવા વિરૂદ્ધ વચન સાંભળી શમ ગર્જનાથી બોલ્યા —

શમ—મોહરાજ ! મેં તને પ્રથમથીજ કહ્યું હતું કે અધ્યાત્મવિદ્યા સાંભળવાનો તું અધિકારી નથી. એ પવિત્ર વિદ્યાના પ્રમાણો તને કદિ પણ રુચિકર થાયજ નહીં, માટે તું તારે માર્ગે ચાલ્યો જા અને આ પવિત્ર તીર્થને તારા મલિન સ્પર્શથી મુક્ત કર

મોહ—શમ ! આજસુધી મેં તમારૂં માન રાખ્યું છે, પણ હવે મારી આગળ તમારૂં માન જળવાશે નહીં. તમે મને આવાં તિરસ્કારનાં વચનો કહો છો, તે યોગ્ય નથી. હું કોણ છું, તે પણ તમારે જાણવું જોઇએ. જેવા તમે શાંતરસની રાજધાનીના રાજા છો, તેવો હું પણ શૃંગારરસની રાજધાનીનો રાજા છું.

છે. જગતને વિપરીત માર્ગે દોરનારા વિષયો તારા સોબતી છે, એ બધા સર્વ દુઃખના મૂળરૂપ અને અનર્થોના આશ્રયસ્થાન છે. તેઓની સાથે રહી પ્રવર્તન કરનાર અને શાંતરસના મધુર સ્વાદથી બેનશીબ રહેનાર તને મારા શાંત સ્વરૂપનું અને મારા શાંતિમય સહચારીઓનું જ્ઞાન ક્યાંથી થાય ? એ જ્ઞાન તારાથી ઘણેજ દૂર છે. એ જ્ઞાનની વાત તો એક તરફ રહી પણ તારા જેવા વિરથી પુરૂષને આવા પવિત્ર તીર્થમાં સ્થાન પણ ન મળવું જોઇએ. આ સ્થાન કેવું છે ? અને તેનું શું માહાત્મ્ય છે ? એ પણ તારા જાણવામાં નહીં હોય. પવિત્ર જ્ઞાનીજનો આ તીર્થસ્થાનમાં આવી જ્ઞાનના બળથી આત્માનું સ્વરૂપ જાણી પોતાના સર્વ અજ્ઞાનજન્ય સંસ્કારોનો નાશ કરે છે. આ પુણ્યરૂપ તીર્થસ્થાનમા વસવાથી પુણ્યનો થર જામી જાય છે, અને પાપ વિરામી જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ આનંદસ્વરૂપ પરમાત્માના જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરાવનારી મહાવિદ્યાની પ્રાપ્તિ થાય છે કે, જેથી કેવળજ્ઞાનનો ઉત્તમ અનુભવ સંપાદિત થાય છે.

શમનાં આવાં વચન સાંભળી મોહ પોતાના મનમાં ફુલાઇ ગયો અને તે ગર્વ કરતો બોલ્યો—

મોહ—અહ જો તમારા કહેવા પ્રમાણે સત્ય હોય તો આ પવિત્ર સ્થાનમાં આવવાથી મને પણ ઘણો લાભ થવાનો.

શમ—અરે અવિચારી એવા વ્યર્થ મનોરથ શામાટે કરે છે ? જો કે આ તીર્થ ગુર્વરીતે પુણ્યદાયક અને ઉત્તમ લાભને આપનાર છે તથાપિ તેમાં અધિકાર અને આસ્તિક્ય જોવાના છે અને મિથ્યાત્વથી મલિન એવા જીવોને અને ધર્મ ઉપર અશ્રદ્ધા રાખનારા નાસ્તિકોને આ પવિત્ર તીર્થથી જોઇએ તેવો ઉત્તમ લાભ મળતો નથી.

મોહ – ત્યારે આ તીર્થનો લાભ મને મળશે કે નહીં ?

શમ—નહીં મળે.

મોહ—ત્યારે શું મારૂં અહીં આગમન વ્યર્થ થવાનું ?

શમ—હા, વ્યર્થજ થવાનું.

મોહ—જ્યારે આવા પવિત્ર તીર્થમાં મારૂં આગમન વ્યર્થ થાય તો પછી તીર્થનું માહાત્મ્ય શેનું ? નાસ્તિક અને પાપીઓને પવિત્ર કરે એનું નામજ **તીર્થ** કહેવાય છે.

શમ—અરે મોહરાજ, નાસ્તિકોને અને પાપીઓને પવિત્ર કરે એવું નામ

થયેલા યતિઓ તને ઇંદ્ર, ચક્રવર્ત્તી અને રાજાથી વધારે સુખીઆ લાગશે. તેઓના નિરૂપમ આનંદમય સુખની આગળ સંસારીજીવોનાં સુખ તુચ્છ લાગશે.

મોહ—ભદ્ર ! કદિ સમતાનું સુખ એવું હશે, પણ સંસારના સુખનો સ્વાદ લેનારા તે યતિઓના હૃદયમાં પ્રથમ સમતાના સુખનો સ્વાદ શી રીતે લાગે ? તેમ છતાં કદિ તેઓ એ સમતાના સુખમાં લોભાઇને યતિપણું મેળવ્યું હોય, પણ તેઓનું ચપળ ચિત્ત એ શુષ્ક સુખની ઉપર સર્વદા આસક્ત થઇને કેમ રહે ? એ વાત મારા હૃદયમાં ઉતરતી નથી.

શમ—મોહરાજ ! યતિઓના શુદ્ધ પ્રવર્ત્તનની તને ખબર નથી, તેથી તું આવા વિપરીત વિચાર લાવે છે. સમર્થ યતિઓ શમના સુખનો સ્વાદ લીધા પછી સાંસારિક સુખને તૃણવત્ ગણે છે. સમતાના ઉત્તમ સુખના અનુભવમાં આવ્યા પછી તેઓ હૃદયથી પશ્ચાત્તાપ કરે છે. તેઓ વિચારે છે કે, "હે આત્મા ! તું આટલી વાર મોહમય સંસારમાં પડી રહ્યો, તે ઘણુંજ ખોટું થયું. તેં તારા જ્ઞાનના પ્રવાહને વિપરીત માર્ગે પ્રવર્ત્તાવ્યો હતો. હવે ફરીવાર તું તારા આત્માને વંચિત કરીશ નહીં. સત્કર્મના ઉદયથી તેં તારા આત્માને ચારિત્રજીવનમાં મુક્યો છે. હવે ત્યાં તેનું સર્વદા રક્ષણ કરજે." આ પ્રમાણે ઉત્તમ ભાવના ભાવનારા તે પવિત્ર મુનિઓનું હૃદય પુનઃ સાંસારિક સુખની ઇચ્છા શામાટે કરે ? મોહરાજ ! તારા હૃદયમાં વિચાર કર. જે માણસને સંસારના સુખ તરફ એટલો બધો અભાવ આવી ગયો હોય, તેના વિરક્ત હૃદયમાં સ્વપ્ને પણ આ સંસારની વાસના પ્રગટ થતી નથી. શમતાના નિર્મળ અને નિર્દોષ સુખના અનુભવી જીવો પુનઃ સંસારના દુઃખમય સુખની લેશ માત્ર પણ વાંછા કરતા નથી. એ વાત તારે અવશ્ય જાણી લેવી. મધુર આસ્વાદનો સ્વાદ લેનાર પછી નિંબફળના કડવાશની ઇચ્છા કરેજ નહીં.

મોહરાજ તેં કહ્યું કે, નિગ્રંથ ગુરૂઓનું ચિત્ત શામાટે પૂર્વ પરિચિત સંસારના સુખનું સ્મરણ ન કરે ? એ તારૂં કહેવું તદ્દન અજ્ઞતા સૂચવે છે. શમતાના સુખમાં મગ્ન થયેલા તે યતિઓનું ચિત્ત ચારિત્રધર્મના પ્રભાવથી કદિ પણ સાંસારિક સુખની ઇચ્છા કરતું નથી. તથાપિ ચિત્તની ચપળતાને લીધે તેઓ હંમેશાં પોતાના ચિત્તને નીચેના પદ્યથી સંબોધન કર્યા કરે છે —

" विश्वजंतुषु यदि क्षणमेकं साम्यतो भजसि मानस मैत्रीम् ।
तत्सुखं परममत्र परत्राप्यश्नुषे न यदभूत्तव जातु " ॥१॥

"હે ચિત્ત, જો તું શમતાથી સર્વ જીવને વિષે એક ક્ષણમાત્ર પણ મૈત્રીને

" न यस्य मित्रं न च कोपि शत्रुर्निजःपरो वापि न कश्चनास्ते।
न चेंद्रियार्थेषु रमेत चेतः कषायमुक्तं परमः स योगी" ॥ १ ॥

" જેને કોઈ મિત્ર કે શત્રુ અને પોતાનો અને પારકો ન હોય, અને કષાયથી મુક્ત થયેલું જેનું મન ઇંદ્રિયોના વિષયોમાં રમે નહીં, તે પરમયોગી—યતિ કહેવાય છે." ૧

ભાઈ મોહ, આ પદ્યનું મનન કર એટલે તારા હૃદયમાં ખરા યોગી—યતિના સ્વરૂપનો ભાસ થશે. જ્યારે શમતાના પરમ આનંદનો અનુભવ થયો હોય, ત્યારેજ હૃદય સમાનભાવને ધારણ કરે છે અને સમાનભાવને ધારણ કરનારા મહાનુભાવ મુનિવરને પછી કોઈ શત્રુ કે મિત્ર અથવા પોતાનો કે પારકો એવી ભેદ બુદ્ધિ થતી નથી. વળી તેના હૃદયમાંથી કામ, ક્રોધ વગેરે કષાયો નાશ પામી જાય છે. જ્યારે હૃદય કષાયોથી મુક્ત થાય છે, પછી તેને ઇંદ્રિયોના વિષયો રૂચતા નથી. એટલે તે ખરેખરો મહાત્મા યોગી પ્રકાશી નીકળે છે ભાઈ મોહ એવો સત્ય મહાત્મા શમતાના પરમ સુખનો ભાગી થાય છે અને તે પરમ આનંદમય શમતાના સુખને છોડી દઈ સંસારના મોહાધીન સુખને ભજતો નથી. તે મહાનુભાવતો હમેશાં પોતાના આત્માને સંબોધી નીચે પ્રમાણે શમતા ભાવનાની કારણરૂપ હિત શિક્ષા આપ્યા કરે છે, અને તેમાં પવિત્ર એવી ચાર ભાવનાને જણાવે છે—" હે આત્મા, આ જગત્ના પ્રાણીઓની સાથે સર્વદા મૈત્રી રાખજે ગુણી ઉપર પ્રમોદ રાખજે, સંસારની પીડાથી દીન થયેલાની ઉપર દયા રાખજે અને નિર્ગુણી પ્રાણી ઉપર ઉદાસીનતા ધરજે.

આ પ્રમાણે મૈત્રી, પ્રમોદ, કરૂણા અને ઉપેક્ષા— એ ચાર ભાવનાઓથી ભાવિત થયેલો મહાયોગી સમતાના પરમ સ્વાત્મા મગ્ન થઈ જાય છે અને તેથી તે સાંસારિક ઉપાધિ રૂપ મહા ગર્તમાં પડતો નથી.

મોહ—(જરા ખુસી થઈને) મહાનુભાવ, આ તમારાં વચનો મને જરા રૂચિકર થયાં છે, પણ મારૂં હૃદય હજુ તદ્દન નિઃશંક થયું નથી, તો કૃપા કરી તે ચારે ભાવનાનું સ્વરૂપ સંક્ષેપથી સમજાવો.

શમ—તારા સ્વરૂપમાં નિઃશંકપણું છેજ નહીં, તથાપિ **" अशक्येऽपि यत्नः कार्यः "** એ ન્યાય પ્રમાણે હું યત્ન કરૂં છું. સાંભળ—

"मैत्री परस्मिन् हितधीः समग्रे भवेत्प्रमोदो गुणपक्षपातः ।
कृपा भवार्ते प्रतिकर्तुमीहो—पेक्षा च माध्यस्थ्यमवार्यदोषे." ॥२॥

" न यस्य मित्रं न च कोपि शत्रुर्निजःपरो वापि न कश्चनास्ते।
न चेंद्रियार्थेषु रमेत चेतः कषायमुक्तं परमः स योगी" ॥ १ ॥

જેને કોઈ મિત્ર કે શત્રુ અને પોતાનો અને પારકો ન હોય, અને કષાયથી મુક્ત થએલું જેનું મન ઇંદ્રિયોના વિષયોમાં રમે નહીં, તે પરમયોગી—યતિ કહેવાય છે.

આ [illegible] આ [illegible] મનન કરે [illegible] હૃદયમાં [illegible] યોગી—[illegible] [illegible] પરમ આનંદનો અનુભવ થયો હોય, [illegible] સમાનભાવને ધારણ કરે છે અને સમાનભાવને ધારણ કરનાર મ- [illegible] કોઈ શત્રુ કે મિત્ર અથવા પોતાનો કે પારકો એવી ભેદ બુદ્ધિ [illegible] નથી [illegible] તેના હૃદયમાંથી કામ, ક્રોધ વગેરે કષાયો નાશ પામી [illegible] [illegible] કષાયથી મુક્ત થાય છે [illegible] તેને ઇંદ્રિયોના વિષયો રૂચતા નથી. [illegible] મહાત્મા [illegible] નીકળે છે [illegible] મિત્ર, એવો [illegible] [illegible] શમતાના પરમ [illegible] થાય છે અને [illegible] પરમ આનંદમય શમતાના [illegible] બીજી [illegible] નથી. તે મહાનુભાવતો [illegible] [illegible] પ્રમાણ [illegible] [illegible] છે—" [illegible] પ્રમોદ [illegible] [illegible] ઉપર [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]—[illegible] " [illegible] " [illegible]

"मैत्री परस्मिन् हितधीः समग्रे भवेत्प्रमोदो गुणपक्षपातः ।
कृपा भवार्ते प्रतिकर्तुमीहा—पेक्षैव माध्यस्थ्यमवार्यदोषे." ॥२॥

એવી ભેદ બુદ્ધિ રાખવાથી તારે દેવ, મનુષ્ય નારકી અને તિર્યંચ—એ ચાર ગતિનાં કષ્ટો સહન કરવાં પડશે. હે આત્મા, તું અનાદિ છે. તારે કોઈ સ્વ કે પર તથા શત્રુ કે મિત્ર નથી, આ દેહની પુરુષ તથા સ્ત્રી એવી જે આકૃતિઓ છે, તે સ્થિર નથી તેમ તે આકૃતિને પામેલા પુદ્ગલો પણ સ્થિર નથી; તથાપિ તું તેઓમાં સમતા કેમ રાખતો નથી? એ સમતા રાખવાથી તારામાં રાગદ્વેષનો અભાવ થઈ જશે. હે આત્મા! આ સંસારમાં માતા, પિતા, પુત્ર અને સ્ત્રી છે, તે ચિત્રમાં આળેખેલા પુતળાના જેવાં માની તે તરફ આસક્તિ રાખીશ નહીં. જો તું તત્ત્વથી વિચારીશ તો તેઓ તને સુખદાયી લાગશે નહીં. કારણકે, તે આળેખેલા ચિત્રના જેવા છે. તારો પારમાર્થિક સ્વાર્થ તેમનાથી સિદ્ધ થવાનો નથી; તેથી તેમને વિષે જે મમત્વ રાખવું તે મિથ્યા છે,

હે મોહ, આ પ્રમાણે આત્માને બોધ આપનારા પુરુષો કદિપણ તારા પાશમાં સપડાતા નથી. લોકોના મનને રંજન કરનારા અને સર્વને મનોહર તથા મધુર લાગતા તારા બધા વિલાસો એવા વિચારધારી મહાશયોના મનને જરાપણ આકર્ષી શકતા નથી.

શમનાં આવાં વચનો મોહને રુચિકર લાગ્યાં નહીં. તે તદનુસાર વિચાર કરી બોલ્યો—ભદ્ર, જેમ જેમ હું તમારો વિનય રાખી વર્તુ છું, તેમ તેમ તમે ચડતા જાઓ છો. પણ છેવટે તમારે પશ્ચાત્તાપ સાથે પરાભવ પામી ચાલ્યા જવું પડશે. તેથી હવે વિચાર કરીને [illegible] આટલું કહેતાં મોહની ભ્રકુટી ઉપર ક્રોધનાં ચિન્હો પ્રગટ થઈ ગયાં અને તે [illegible] નિશ્વાસા મુકવા લાગ્યો.

મોહની આવી [illegible] શાંતસ્વરૂપ શમ હસતો હસતો બોલ્યો—ભાઈ મોહ [illegible] નહીં. આ [illegible] ઉપર બેઠેલા [illegible] છે. અહો [illegible] [illegible] ત્યાગમાંથી [illegible]

[illegible] અને મા- [illegible] અને [illegible] શમ દ્વેષ ત્યાં સમતા [illegible]

કરો સહન કરવાં પડશે. હે આત્મા, તું અનાદિ છે. તારે કોઈ નવ કે પર તથા શત્રુ કે મિત્ર નથી, આ દેહની પુરૂષ તથા સ્ત્રી એવી જે આકૃતિઓ છે, તે સ્થિર નથી તેમ તે આકૃતિને પામેલા પુદ્ગલો પણ સ્થિર નથી; તથાપિ તું તેઓમાં સમતા કેમ રાખતો નથી? એ સમતા રાખવાથી તારામાં રાગદ્વેષનો અભાવ થઈ જશે. હે આત્મા ! આ સંસારમાં માતા, પિતા, પુત્ર અને સ્ત્રી છે, તે ચિત્રમાં આલેખેલ પુતળાના જેવા માની તે તરફ આસક્તિ રાખીશ નહીં. જો તું તત્ત્વથી વિચારીશ તો તેઓ તને સુખદાયી લાગશે નહીં. કારણકે, તે આલેખેલા ચિત્રના જેવા છે. તારો પારમાર્થિક સ્વાર્થ તેમનાથી સિદ્ધ થવાનો નથી; તેથી તેમને વિષે જે મમત્વ રાખવું તે મિથ્યા છે,

હે મોહ, આ પ્રમાણે આત્માને બોધ આપનારા પુરૂષો કદિપણ તારા પાશમાં સપડાતા નથી. લોકોના મનને રંજન કરનારા અને સર્વને મનોહર તથા મધુર લાગતા તારા બધા વિલાસો એવા વિચારધારી મહાશયોના મનને જરાપણ આકર્ષી શકતા નથી.

શમના આવા વચનો મોહને રુચિકર લાગ્યા નહીં. તે ક્ષણવાર વિચાર કરી બોલ્યો—ભદ્ર, જેમ જેમ તું તમારા વિજય ગમો તેમ તું, તેમ તેમ તમે ચડતા જાઓ છો પણ છેવટે તમારે પશ્ચાત્તાપ સાથે પરાભવ પામી ચાલ્યા જવું પડશે. તેથી હવે વિચાર કરીને વર્તન આદરજો. ઇત્યાદિ મોહની મુખમુદ્રા ઉપર ક્રોધનાં ચિન્હો પ્રગટ થઈ ગયા અને તે ઉષ્ણ શ્વાસ નિશ્વાસો મુકવા લાગ્યો.

મોહની આવી વ્યાકુળ સ્થિતિ જોઈ શાંતસ્વરૂપે શમ હસતો હસતો બોલ્યો—ભાઈ મોહ, જ્ઞાનવાન થા, તારા સ્વરૂપ તરફ પ્રવૃત્તિ કર્ય નહીં. આ સ્થાન ગર્વ કરવાનું નથી પણ શાંત થવાનું છે. આ પવિત્ર સ્થાન ઉપર સેંકડો ભવ્યાત્માઓ સમતાના સ્નાન કરી પરમ પદને પ્રાપ્ત થયેલા છે. અહીં હમેશા અર્હત ભક્તો અનંતા ભક્તોની ભાવનાઓને ભાવતા ભાવતા ભવભ્રમણથી નિવૃત્ત થયા છે. જો તું તારા સ્વરૂપને પ્રગટ કરીશ તો આ પવિત્ર સ્થળમાંથી તારે દૂર થવું પડશે

મોહ! તમે જે કહ્યું, એટલું સત્ય નથી કે જેનાથી મારે દૂર થવું પડે! મને દૂર કરનાર કોણ છે? તું કોણ સાધારણ મનુષ્યોથી ભય પામનાર નથી. મને માત્ર તમારો ભય છે. કારણકે, જેઓ દૂરથી તમારા ઉપાસક હશે, તે આ મારો અનાદર કરવાને સમર્થ થઈ શકશે. કારણકે તમે શમસ્વરૂપ છો. અને જ્યાં શમ હોય ત્યાં સમતા સત્વર આવે છે.

હે રામરાજ, તમે શેની ચિંતા કરો છો ! તમે અમે તેરકું ચિંતવન કરો અને અમે તેરકું વિચારો, પણ આ જગત્માં જેઓ મારે વશ થયા છે. તેઓ મારા પાશમાંથી છુટવા મુશ્કેલ છે. મારા મોહકમક પદાર્થો લોકોની મનોવૃત્તિને ખેંચ્યા વિના રહેવાના નથી. તમારા સ્વરૂપને જાણનારા લોકો પણ કેટલીવાર મારા પાશમાં સપડાઈ જાય છે. કોઈ સ્ત્રીમાં, કોઈ સંતતિમાં, કોઈ ધનવૈભવમાં અને કોઈ અધિકારમાં મને વશ થઈ મારુંજ ધ્યાન કરનારા છે. એટલુંજ નહીં પણ ક્ષણે ક્ષણે મારુંજ ચિંતવન કરનારા છે. જેઓને મારો ખરેખરો સંબંધ છે, તેઓ તો જિનાલયમાં, ઉપાશ્રયમાં, પૌષધશાળામાં, જ્ઞાનશાળામાં અને તીર્થોમાં પણ મારુંજ સ્મરણ, મનન અને નિદિધ્યાસન કરનારા છે. હે મહાનુભાવ, તમે શામાટે ચિંતા કરો છો. આ જગત્માં મારું ચક્રવર્તી રાજ્ય ચાલે છે.

મોહનાં આવાં ગર્વ ભરેલાં વચનો સાંભળી રામના હૃદયમાં પોતાના સ્વરૂપનો આવેશ પ્રગટ થઈ આવ્યો અને તેથી તે ઉંચે સ્વરે બોલ્યો—

મંદમતિ મોહ, તું મારી ચિંતાનો લાભ લેવા તૈયાર થયો છું. પણ એ લાભ તારાથી થઈ શકશે નહીં. કદિ મારા સ્વરૂપને જાણનારા લોકો થોડા હોય, તેથી શું થયું !

આ જગત્માં સત્ય અને અવિચળ આનંદ એ સ્વરૂપમાંજ રહેલો છે.

હે મોહ, તું કહે છે કે, ' આ જગત્માં મારું ચક્રવર્તી રાજ્ય છે, " એ તારું વચન મારા સ્વરૂપના એક અંશમાં તદ્દન ઉડી જાય છે. શમરસમાં મગ્ન થયેલા અને પરમાત્માના શુભ ધ્યાનને ધારણ કરનારા મહાપુરુષો તને તૃણવત્ ગણે છે અને તારી આજ્ઞાનો અનાદર કરે છે. તે ઉપર એક ધનાઢ્ય અને મોહમગ્ન પુરુષનું યથાર્થ દૃષ્ટાંત પ્રસિદ્ધ છે.

મોહ—મહાશય, એ કયું દૃષ્ટાંત ! તે કૃપા કરી જણાવો.

રામ—મોહરાજ તું એ દૃષ્ટાંત સાંભળવાને લાયક નથી, તથાપિ તારા મનનો ગર્વ ઉતારવાને કહું છું, તે સાંભળ.

"ચંદનપુરમાં શુભરૂચિ નામે એક ધનાઢ્ય રહેતો હતો. તે શુદ્ધ શ્રાવકધર્મ-પાળનારો અને અનાથને આશ્રય આપનારો હતો. તેણે વ્યાપારકળાથી ઘણી લક્ષ્મી સંપાદન કરી હતી. તેથી તે ચંદનપુરમાં નગરશેઠના પદવીને પ્રાપ્ત થયો હતો. શુભરૂચિ ધાર્મિક વૈભવમાં મગ્ન રહેનારો અને ઉદાર હોવાથી તે લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરતો હતો. અનેક જાતના વસ્ત્રોથી તે પોતાને તથા પોતાના કુટુંબને શણગારતો અને વિવિધ પ્રકારના ખાનપાન પોતે કરતો અને બીજાને કરાવતો હતો. તેણે

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ઉપર મોટા મોટા ચક્રવર્તીઓ, વાસુદેવો, પ્રતિવાસુદેવો અને રાજાઓ મોહિત થ[illegible] ગયા છે. એવી સુંદર બાળાઓમાં બીજો કયો દોષ છે કે જેથી પુરૂષોનો તેમ[illegible]ની તરફ અભાવ થાય! જ્યાંસુધી પૂરેપૂરો અભાવ ન થાય ત્યાંસુધી મારા પ્રબળ વીર આત્મસત્વને પરાભવ કરવાને કોણ સમર્થ થઇ શકે તેમ છે?

મોહનાં આવા મોહ ભરેલાં વચનો સાંભળી શમ બોલ્યો—મોહરાજ, તે જે સ્ત્રીઓના સૌંદર્યનું વર્ણન કર્યું, તે સૌંદર્ય તેના શરીરનું છે અને તેને મ[illegible]તુ જે તારા સ્વરૂપ (મોહ) નું બળ બતાવે છે, તે બળ મારા વીર યોદ્ધા પાસે ટકી શકે તેમ નથી.

મોહે ઉંચે સ્વરે કહ્યું—શામાટે તે ન ટકી શકે? તેનો ખુલાસો આપો.

શમે કહ્યું, તેને માટે મારા તાત્વિક અને વૈરાગ્યને પુષ્ટિ આપનારા એવા વચનો છે, કે જેથી તારો વીર યોદ્ધો પરાભવ પામી નાશી જાય. સાંભળ તેને માટે એક નીચેનું ઉત્તમ પદ્ય છે:—

"चर्मास्थिमज्जांत्रवसास्रमांस,
मेध्याद्यशुच्यस्थिरपुद्गलानाम् ।
स्त्रीदेहपिंडाकृतिसंस्थितेषु,
स्कंधेषु किं पश्यसि रम्यमात्मन "॥ १ ॥

[illegible] ન અનુસાર વિચાર કરવામાં આવે તો તે સ્ત્રીઓના [illegible] અભાવ થ[illegible]

મોહ—[illegible] આ શ્લોક [illegible] તે સમજાવો.

[illegible] આવે છે [illegible] આત્મા, સ્ત્રીઓના શ[illegible] અસ્થિ, [illegible] ચરબી, રૂધિર [illegible] પુગલોના સમૂહ [illegible] છે, તેમાં તું [illegible]

[illegible] પ્રકારે વર્ણન કર્યું છે, પણ તે ગ[illegible] છે [illegible] અસ્થિ હાડ, આંતરડા, ચરબી, રૂધિર, [illegible] શરીર છે [illegible] શરીરની [illegible] અપવિત્ર ચીજો ગ[illegible] [illegible]

[illegible]निशादिचिंता,
[illegible] परत्र मति [illegible] ॥ ? ॥

મેહ [illegible] આચાર્ય [illegible]

શમ [illegible]—

[illegible] અને [illegible] અપવિત્ર શરીરને [illegible] વગેરેની ચિંતાથી પરિતાપ પામે છે અને પર- [illegible] પ્રાપ્ત કરે છે ?

[illegible] આચાર્ય [illegible] કે નહી ? તેનો તું વિચાર કરજે. [illegible] બુદ્ધિથી [illegible] તને માલમ પડશે કે, આ વાત [illegible] છે [illegible] પરાભવ કરવાને માટે ઉત્તમ ઉપાય [illegible] છે.

[illegible] કર્યું, [illegible]. એ વાત [illegible] છે. એમ તો [illegible] છે કે [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ? [illegible]

ન કરશો, તપ કરશો અને મને કાંઈ પણ ઉપદેશ આપો. પુત્રના અપાર શોકથી મારું જ્ઞાન, મારો ધર્મ અને મારી બુદ્ધિ નષ્ટ થઈ ગયેલ છે. આત્મા કલ્પદ્રુમની શીતળ છાયા મારાથી દૂર થઈ ગઈ છે. હું શોકના અપાર તાપથી તપ્ત થાઉં છું.

દેવચંદના આવા આક્રાન્ત વચનો સાંભળી પ્રબોધચંદ્રે તેને બોધ આપવાને કહ્યું, હે ભાઈ, જેનો તું શોક કરે છે, તે કોણ છે? તું તેને તારો પુત્ર માને છે, પણ તે તારો પુત્ર નથી. જો તારો હોત તો તેને તું કેમ રાખી શક્યો નહીં? કોઈ કોઈનું છેજ નહીં. આ સર્વ વિશ્વ કર્મને આધીન છે. પિતા અને પુત્ર, માતા અને પુત્ર, પતિ અને પત્ની તથા ભાઈ અને બ્હેન—તેમજ કાકો, મામો, સગો સાગો એ બધા સંબંધિ કલ્પિત છે. તેમાં કાંઈપણ સત્તા નથી. પ્રાણી કર્મયોગથી સંયુક્ત થાય છે, અને પાછા વિયુક્ત થઈ જાય છે. ઘણીવાર પિતા પુત્ર બને છે, તેજ પુત્ર પાછો પિતા બને છે, સ્ત્રી માતા બને છે અને માતા સ્ત્રી બને છે. કોઈ પણ સંબંધ નિયતપણે રહી શકતો નથી, માટે હે મિત્ર, તે પુત્રનો શોક કરીશ નહીં, તે પુત્ર તારો ન હતો, તેમ તું તેનો પિતા નથી. કોઈ ભવે પાછો તે તારો પિતા થશે અને તું તેનો પુત્ર થઈશ. પ્રિય મિત્ર, થોડા દિવસ પહેલા કોઈ વિદ્વાને મને એક શ્લોક કહ્યો હતો, જે શ્લોક તારે મનન કરવા યોગ્ય છે—

શ્લોક

" जायमानो हरेद्दारान् वर्द्धमानो हरेद्धनम् ।

म्रियमाणो हरेत्प्राणान् नास्ति पुत्रसमो रिपुः ॥ १ ॥"

તે શ્લોકનો ભાવાર્થ એવો છે કે, " પુત્ર જન્મે ત્યારે સ્ત્રીને હરે છે—એટલે સ્ત્રીના યૌવનનું અથવા કોઈ વાર પ્રસવ વખતે પ્રાણનું હરણ કરે છે. જન્મ્યા પછી પુત્ર જ્યારે મોટો થાય ત્યારે તે પૈસા હરે છે. એટલે સ્વતંત્રતાથી પિતાના પૈસાનો ભાગ પડાવે છે. જો તે પુત્ર મૃત્યુ પામી જાય તો તે પ્રાણને હરે છે, એટલે માતપિતાને પ્રાણ હરે તેવું દુઃખ થાય છે—તેથી જન્મતાવેંત સ્ત્રીને હરનારો, મોટપણે પૈસા હરનારો અને જો મૃત્યુ પામે તો પ્રાણને હરનારો પુત્ર શત્રુ સમાન છે. તેના જેવો બીજો કોઈ શત્રુ નથી. શત્રુ તો ઘણે ભાગે સ્ત્રી, ધન અને પ્રાણમાંથી એકનોજ નાશ કરે છે અને પુત્ર તો એ ત્રણેનો નાશ કરે છે, તેથી એવા પુત્રનો મોહ ગણવો

તે. ખ. રીરી કહું છું કે, તમારા ઉત્સાહ એ પદ્યોએ મારા હૃદયપર સારી અસર કરી છે. તેથી મારા મુખ્ય વિચારો ફરી ગયા છે. મારા મુખપર જે ગ્લાનિ થઇ હતી, તે ખરેખરી ગ્લાનિ હતી. અને તે ગ્લાનિ અદ્યાપિ પણ વિદ્યમાન છે. હે મહોપકારી મહાશય, મેં મારા સમર્થ વીર અપત્યમમત્વને પરાભવ પામેલો જોયો છે. તમારા પદ્યોએ તે મહાવીરને મહાત કરી દીધો છે. હવે હું તેની અદ્ભુત શક્તિ જોતો નથી. તેનું મોટું પરાક્રમ પ્રલય પામી ગયું છે. જેવી રીતે મારો વીરશિરોમણિ આત્મમમત્વ પરાભવ પામ્યો છે, તેવીજ રીતે આ બીજો વીર અપત્યમમત્વ પણ પરાભવ પામી ભૂમિપર પડ્યો છે ને મારા અંગે ઢીલાસર થયાં પછી છે મારી મોટી મૂર્છા ઉતરી પડી છે અને હું આ સિદ્ધક્ષેત્રમાં શરણરહિત થઇ ગયો છું. હે મહાનુભાવ, આ ઉપરથી આ વીરરાજનો પ્રભાવ મારા જાણવામાં આવ્યો છે આ મારા ખરા યોદ્ધા નાશ પામ્યા છે. આ પવિત્ર ક્ષેત્રમાં હું અને મારા યોદ્ધાઓ ટકી શકવાના નથી. તથાપિ હજુ મારી આશા તદ્દન નાશ પામતી નથી. આટલું કહી મોહરાજ મૂર્છા પામી નીચે પડી જાય છે અને તે જોઈ શમ હૃદયમાં આનંદ પામે છે,

મોહ—ભદ્ર, તમે મારા આત્મમમત્વ યોદ્ધાને હરાવવાના ઉપાયની પદ્ધતી દર્શાવી. તે મારે સર્વ રીતે માન્ય છે. પણ બીજો એક મારો મહા બળવાન યોદ્ધો છે તેનો પરાભવ કરવો ઘણોજ અઘરો છે. આ જગતનો કોઇ પણ જીવ તેનો પરાભવ કરી શકતો નથી એ સમર્થ યોદ્ધે આ મનુષ્ય લોક ઉપર સામ્રાજ્ય વર્તાવ્યો છે. અને તેની આજ્ઞા લોકો દાસવત્ થઇ માથે ચડાવે છે.

શમ—મોહરાજ, એ વળી કેવો યોદ્ધો છે? એ સમર્થ યોદ્ધાનું નામ આપો, એટલે તેનું સામર્થ્ય નામ ઉપરથીજ જણાઇ આવશે.

મોહ—ભદ્ર, એનું નામ સાંભળતાંજ તમને ખાત્રી થશે કે, એ સમર્થ યોદ્ધો છે.

શમ—હા એ ખરી વાત છે એ સમર્થ યોદ્ધાનું નામ આપો, ઘણું કરીને મહા પુરૂષોનાં નામ ગુણને અનુસરીને હોય છે

મોહ એ યોદ્ધાનું નામ ધનમમત્વ છે. તેણે પોતાના પરાક્રમથી આ ત્રણ જગતને વશ કરી લીધા છે. આ પૃથ્વી ઉપર કયો ગૃહસ્થ એ સમર્થ યોદ્ધાની આજ્ઞા નહિં માને? રાંકથી તે રાજા સુધી સર્વજન ધનમમત્વ ને આધીન છે.

શમ—અરે મોહરાજ, એ તારો યોદ્ધો મારા ભક્તોની આગળ કંઇ હીસાબ

આવું ચિંતવી તે ધનપાળ શેઠ બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે પોતાના નવીન જિનાલય-માં આવ્યો અને તેણે ઘણા વિનય સાથે ત્યાં પૂજન કરવા આવેલા શ્રાવકોની ક્ષમા માગી પછી તેણે પોતાના યુવાન પુત્રને બોલાવી બધી ગૃહસ્થપતિ સોંપી દીધી અને પોતે સાત ક્ષેત્રોમાં લક્ષ્મીનો વ્યય કરી દીક્ષા લઈ ગૃહમાંથી ચાલી નીકળ્યો હતો."

હે મોહરાજ, આ દૃષ્ટાંત વાર્તા ઉપરથી તારે વિચારવું જોઈએ કે, "લક્ષ્મી જેવી રીતે ધર્મનું સાધન છે, તેવી રીતે નરકનું પણ સાધન છે. ધનપાળે લક્ષ્મીથી જિનાલય કરી મોટું પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું હતું, પણ તે લક્ષ્મીના મદથી તેજ જિના-લયમાં તેણે પાપનું ઉપાર્જન કર્યું હતું. તે માટેજ મહોપકારી મુનિ સુંદરસૂરિ લખે છે કે, "ધર્મનું સાધન ધન છે, તથાપિ તે આરંભસહિત હોવાથી અતિ શુદ્ધ નથી, જે નિઃસંગપણે દ્રવ્ય વિના ધર્મનું આરાધન કરે છે, તે અતિ શુદ્ધ હોવાથી તેજ ભવે મોક્ષ લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે છે.

મોહ—(ગ્લાનિ પામીને) ભદ્ર, તમે આપેલું આ દૃષ્ટાંત અસરકારક છે, અને તે મારા ધનમમત્વ યોદ્ધાને પરાભવ કરનાર છે, તથાપિ મારા તે બળવાન્ યો-દ્ધા ઉપર મને જે ખાત્રી છે તે કદિપણ ન્યૂન થતી નથી. વળી મને હૃદયમાં શં-કા રહ્યા કરે છે કે, જ્યારે એ પ્રબળ યોદ્ધો નઠારો નાલાયક હોય તો લોકો તેને રાખવાને આટલું લોકોની તેને માટે જે ચાહના છે, તેજ તેની ઉપયોગિતા દર્શાવી આપે છે.

મોહના આ વચન સાંભળી શમ પોતાના હૃદયમાં વિચાર્યું, "અહા! મોહનો સ્વભાવ ખરેખર મોહરૂપજ છે. આની પૂઠી ગમે તેટલું કરીએ તોપણ તે વાંકીને વાંકી રહેવાની ગમે તેવા બોધક અને અસરકારક દૃષ્ટાંતો આપીએ, તો પણ આખરે મોહ તે મોહજ રહેવાનો લીંબડાના મૂળના મળમાં દૂધના સેંકડો ઘડા રેડો તોપણ તે તેની કટુતા છોડવાનો નહીં.

આવું વિચારી શમે નીચે પ્રમાણે કહ્યું,--

શમ—મોહરાજ, તને ગમે તેટલું કહેવામા આવે તોપણ તું છેવટે તારા સ્વરૂપમાં જઈને સ્થિર રહેવાનો તારો ધનમમત્વ યોદ્ધો મારા સ્વરૂપને ઓળખના-રા પુરૂષોની આગળ જરા પણ ટકી શકવાનો નહીં જેઓ શ્રી મુનિસુંદરસૂરિના અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમને આશ્રિત થયેલા છે, તેઓ કદિ પણ તારા ક્ષુદ્ર યોદ્ધાને ગણ-વાના નથી.

મોહ—મહાનુભાવ, આપ કહો છો, તે યથાર્થ છે, તથાપિ મારે એટલું તો કહેવું જોઈએ કે, આ જગત્માં મારા ધનમમત્વ યોદ્ધાની લોકોને વારંવાર ગરજ

શમ—મોહરાજ, હવે મને સંતોષ થાય છે. તેં તારો દુરાગ્રહ છોડી દીધો. એ પ્રશંસનીય કાર્ય બન્યું છે. હવે પુનઃ તું તારા સ્વભાવને અનુસરીશ નહીં. આ જગતમાં જે પુરૂષો સત્યસ્વરૂપ જાણ્યા પછી પોતાનો દુરાગ્રહ છોડી દે છે, તેઓ સર્વ રીતે ધન્યવાદના પાત્ર બને છે. આવી સુશીલ પ્રકૃતિ સર્વદા ધારણ કરે જે, તો તારો પણ વિજય થશે.

મોહ—મહાનુભાવ, જ્યારે આપને મારાથી સંતોષ થયો, તેથી મને પણ સંતોષ થયો. કારણકે, આપ મને, મારા સ્વરૂપને અને મારા પરિવારને સર્વદા ધિક્કારો છો. હવે કોઈવાર કદિ પણ તેવો ધિક્કાર આપશો નહીં.

શમ—મોહરાજ. તને ધિક્કાર ન આપવો, એવું બંધન મારાથી થઈ શકે તેમ નથી કારણકે, તારામાં તારા સ્વરૂપમાં અને તારા પરિવારમાં અનેક દુર્ગુણો રહેલા છે. તે દુષણોને લઇને મને તમારી તરફ ધિક્કાર સર્વદા છુટવાનોજ છે.

મોહ—પણ હવેથી શામાટે ધિક્કાર છુટશે, કારણકે, તમને મારી તરફથી સંતોષ થયો છે.

શમ—મોહરાજ, તારી તરફનો જે સંતોષ છે, તે ક્ષણિક છે. કારણકે, તું હાલવારમાં તારા સ્વરૂપમાં જઇને ઉભો રહે છે.

મોહ—મહાનુભાવ, આપ હવે એવી શંકા રાખશો નહીં. મારે માટે આપ નિઃશંક રહેજો. જો આપ મને સર્વરીતે અયોગ્ય ધારતા હો તો મારા હૃદયમાં આવો સારો સંતોષ શામાટે ઉત્પન્ન થાય?

શમ—મોહરાજ, તારા તરફથી જે કાંઇ પણ સંતોષ થયો છે, તે આ તીર્થના પ્રભાવથીજ થયો છે. આ સિદ્ધગિરિનું પવિત્ર તીર્થ કુવિચારીને પણ સુવિચારી કરી શકે છે અને તે પવિત્ર તીર્થના સ્પર્શથી તારી મનોવૃત્તિમાં સુવિચાર પ્રગટ થયા છે. તથાપિ મને ખબર લાગે છે કે, તું તારા મૂળ સ્વભાવમાં આવ્યા વગર રહીશ નહીં. કારણ કે, તારો સ્વભાવ દુષ્ટ થયેલ છે.

મોહ—મહાનુભાવ જ્યારે આ તીર્થના પ્રભાવે મારા વિચારમાં ફેરફાર કર્યો છે અને હું કુવિચારી મટી સુવિચારી થયો છું, તો પછી હવે કુવિચારી શી રીતે થઇશ? કારણકે હું આ તીર્થનો સ્પર્શ કરીને રહેલો છું.

શમ—અરે મોહરાજ, તારા જેવા અપવિત્ર માણસને માટે આ તીર્થભૂમિ નથી. તારા વિકારી પ્રાણીઓના હૃદય ઉપર આવી તીર્થભૂમિપણ સારી અસર કરી શકતી નથી. તેમ છતાં તેના પવિત્રતાના અતિ બળથી અપવિત્ર માણસના હૃદય ઉપર સારી અસર કરે છે, પણ તેની અસર વિશેષ વાર ટકી શ-

શમ—તે કયા યોદ્ધાનું તમને સ્મરણ થઇ આવ્યું? તેનું નામ તો કહો.

મોહ—દેહમમત્વ નામે મારો એક બળવાન્ યોધ્ધો છે. તમે સ્ત્રીમમત્વ, અપત્યમમત્વ અને ધનમમત્વ—એ ત્રણે યોદ્ધાઓને પરાભવ કરવાને સમર્થ થયા, પણ એ મારા સમર્થ યોદ્ધાને કોઇ પણ પરાભવ કરી શકે તેમ નથી. જ્યાંસુધી મારો એ યોધ્ધો વિજયી છે, ત્યાંસુધી શરીરને કષ્ટ આપનારી તપસ્યા કોણ કરે?

શમ—અરે મંદમતિ, મેં પ્રથમથીજ કહ્યું હતું કે, જે જાતિ અને કર્મથી અનાર્ય હોય, તે કદિપણ જાતિ અને કર્મથી આર્ય થાયજ નહીં. તું ક્ષણવાર પેહેલા કહેતો હતો કે, મારા હૃદયની મલિનતા દૂર થઇ ગઇ છે, પણ તે તો પાછી ક્ષણવારમાં આવીને એવી જાગ્રત થઇ આવી. તારા જેવા માણસને સેંકડો ઉપાય કરે તો પણ તેનામાં હૃદયની નિર્મળતા આવેજ નહીં.

મોહ—મહાશય, ક્ષમા કરો. જે મારા હૃદયને રુચિકર ન લાગે, તે કરવામાં મને શી રીતે ઉત્સાહ આવે?

શમ—એ વાત હું પ્રથમથીજ કહેતો આવ્યો છું, કે, તું કદિપણ તારા સ્વરૂપ તથા સ્વભાવને ભુલી જવાનો નથી. તને ગમે તેટલો બોધ આપવામાં આવે, તો પણ તું તારા સ્વભાવનો ત્યાગ કરી શકવાનો નથી.

મોહ—મહાશય, આપ સત્ય કહો છો. હું ક્ષણવાર પેહેલા મારા સ્વરૂપને તથા મારા સ્વભાવને છોડી દેવા તૈયાર થયો હતો. પણ તે વખતે મારા ધનમમત્વ યાદ્ધાનો પરાભવ થવાથી હું નાહિમત થઇ ગયો હતો. દરેક માણસ જ્યારે પોતાના વશ નમઓ પડે, ત્યારે તે નાહીમત થઇ બીજાની વાતને અંગીકાર કરવા તૈયાર થાય છે, પણ જ્યારે તેને કોઇની સહાય મળી આવે ત્યારે તે પાછો હિંમતમાં આવી બીજાની વાતને અંગીકાર કરતો નથી.

શમ—અરે મંદમતિ, તને તેવી કોની સહાય મળી છે? કે જેથી તારામાં હીમત આવી?

મોહ—મને મારા દેહમમત્વ યોદ્ધાની પૂર્ણ સહાય મળી છે. તમે મને તપસ્યાની વાત કરી અને તે પ્રસંગે શરીરને કષ્ટ પડવાનું સૂચવતાં એ મારા પરાક્રમી યોદ્ધાનું મને સ્મરણ થઇ આવ્યું અને તેના સ્મરણની સાથેજ મારામાં પરિપૂર્ણ હિંમત ઉત્પન્ન થએલી છે.

શમ—અરે મહારાજ, જેના સ્મરણથી તને હિંમત આવી છે, તે તારો દેહમમત્વ યોધ્ધો તદ્દન નિર્બળ છે. તેના પરાક્રમનો પ્રભાવ તારી આગળજ વિલય કરે છે. હું અને મારો પરિવાર તો તેને તૃણવત્ ગણીએ છીએ.

મનોવૃત્તિ ઉપર ક્ષણવારમાં કેટલી મલિનતા આવી ગઈ ? "આર્ય અનાર્ય થાય નહીં અને અનાર્ય આર્ય થાય નહીં" આ કહેવત યથાર્થ છે. ક્ષણવાર પેહેલાં મોહના મુખમાંથી જે ઉદ્ગાર નીકળતા હતા, તે તદન પલટાઈ ગયા. તે પોતાના મૂળ સ્વભાવમાં પાછો આવી ગયો. આ પ્રમાણે વિચારી શમે કહ્યું, મોહરાજ, મારા જાણવામાં આવી ગયું કે, તેં તારો મૂળ સ્વભાવ પાછો પ્રગટ કર્યો. પણ તારે ફરીવાર પણ પસ્તાવું પડશે. જેના આધારે તું આટલો ગર્વ ધારણ કરે છે, તે તારો યોધ્ધો દેહમમત્વ ક્ષણભંગુર છે. તેના તરફથી તું જે જે આશાઓ રાખે છે, તે બધી વૃથા છે. અમારા જૈન મહાત્માઓએ તેને પરાભવ કરવાના અનેક ઉપાયો રચેલા છે. જે ઉપાયની આગળ તારો એ યોધ્ધો એક તૃણવત્ છે.

શમના આ વચનો સાંભળી મોહ ઉશ્કેરાઈ ગયો. તેના હૃદયમાં અકસ્માત્ ક્ષોભ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો. તે સાથે ક્રોધનો આવેશ પણ જરા પ્રગટ થઇ આવ્યો. તે આક્ષેપ કરી બોલ્યો—

મોહ—અરે શમ, આમ વધારે પડતું શું બોલો છો. જેમ જેમ હું તમારું માન રાખું છું, તેમ તેમ તમે તમારા મનમાં મગરૂર થતા જાઓ છો. પણ હવે જરા વિચાર કરો. આ મહાવીર જેવો તેવો નથી. તેની પ્રબલ શક્તિ તમારા જાણવામાં નથી આવી. તેણે પોતાની પ્રચંડ શક્તિથી આખા વિશ્વને વશ કરેલું છે. વિશ્વની સમગ્ર શક્તિ તેની શક્તિથી પરાભૂત થઈ જાય છે. મારી શક્તિનો આધાર પણ એ મહાન્ યોદ્ધાની શક્તિ ઉપર છે. તેના મહાવીરનો અસભ્યવાદ બોલવો. એ તમને ઘટિત નથી. ઉત્તમ પુરૂષો કોઇ પણ સમર્થ પુરૂષની નિંદા કરતા નથી.

મોહના આવા ઉગ્ર અને મોહક વચનો સાંભળી શમ ગર્જનાથી બોલ્યો—

શમ—અરે મૂઢ મોહરાજ, જ્યાંસુધી તેં તારા દેહ મમત્વરૂપ યોદ્ધાને પરાભવ કરનારા સુભાષિતો સાંભળ્યા નથી, ત્યાંસુધી તારા મુખમાંથી આવા ગર્વિત વચનો નીકળે છે, પણ જ્યારે એ વીરના વીર્યને હરનારા ઉત્તમ વિદ્વાનોના સુભાષિતો તારા સાંભળવામાં આવશે ત્યારે આ તારા મુખચંદ્ર ઉપર રાહુની જેમ છવાઇ ગયેલો અહંકાર તરત નાશ પામી જશે અને તારાં હૃદયમાં નિશ્ચય થશે કે 'આ મારો મહાન્ યોધ્ધો પણ એક તૃણવત્ છે.'

મોહ—આક્ષેપ કરી બોલ્યો—શું એ મારો મહાન્ યોધ્ધો તૃણવત્! એ કદિપણ સંભવેજ નહીં. વિશ્વની સર્વ પ્રજા એ મહાન્ યોદ્ધાના ચરણમાં નમન કરે છે. કારણ કે, દેહ મમત્વ કોનામાં ન હોય ? નીતિ શાસ્ત્રના વેત્તાઓ પણ કહે

શમ—એની કહેતા કેમવતા છે?

મોહ—જે તમે અસંભવિત વાત કહો છો, તે વાતની મને [illegible]

શમ—તને કઇ વાત અસંભવિત લાગે છે?

મોહ—મારા સમર્થ વીર દેહમમત્વના પરાભવની.

શમ—હે અલ્પમતિ મોહ, વિચાર કરી જો

મોહ—તેનો વિચાર શું

શમ—તને જે વાત અસંભવિત લાગી છે તે સંભવિત થઇ [illegible] તેનો વિચાર કરી જો

મોહ—તેવી કઇ વાત છે? તે સંભારી આપો.

શમ—હે મદમતિ, સ્ત્રીમમત્વ, અપત્યમમત્વ અને ધનમમત્વ-ત્રણ યોદ્ધાઓ કેવા હતા?

(મોહ ક્ષણવાર બોલ્યો નહીં એટલે શમે આગ્રહ કરી પુછ્યું.)

કેમ મોહરાજ બોલતો નથી? તે તારા ત્રણ યોદ્ધાઓ કેવા હતા?

મોહ—મહાશય, અત્યારે તે વાતનું સ્મરણ શામાટે કરવું જોઇએ

શમ—તેનું સ્મરણ કર્યા શિવાય સંભવિત તથા અસંભવિતનો [illegible]રા હૃદયમાં નહિ આવશે.

મોહ—મહાશય, એ ત્રણ યોદ્ધાઓનો તો પરાભવ થયો [illegible] મારે કબુલ કરવી પડશે.

શમ—ત્યારે પ્રથમ તને એ સંભવિત લાગતી હતી કે અસંભ[illegible]

મોહ—પ્રથમ તો અસંભવિત લાગતી હતી, પણ પાછળથી [illegible]ભવિત લાગી હતી.

શમ—હે મદમતિ, એવી રીતે આ વાત પણ સમજ [illegible] યોદ્ધાનો પરાભવ તને હાલ અસંભવિત લાગે છે, તે [illegible] યોના વિચારરૂપ સુભાષિત સાંભળીશ એટલે તરત તને તે [illegible]

મોહ—મહાનુભાવ, આપ કહો છો તે સત્ય છે, તથાપિ [illegible] વાત જરા પણ સંભવિત લાગતી નથી, કારણ કે, મારા [illegible] દેહમમત્વ યોદ્ધો ઘણો પરાક્રમી છે. તેની અમાપ શક્તિ આગળ [illegible] ચાલી શકે તેમ નથી.

શમ—મોહરાજ, ત્યારે સાવધાન થઇને સાંભળ.—

કોઇ એક મુનિ ગોચરી લેવાને ગામમાં ગયા હતા, તેવામાં [illegible]

મોહ—મહારાજ, બીજું કોઈ એવું દ્રષ્ટાંત હોય તો કૃપા કરી સંભળાવો.

રામ—મોહરાજ, બીજાં ઘણાં દ્રષ્ટાંતો છે, પણ તને સંભળાવવા નકામાં છે; કારણ, તારા હૃદયમાં ઘન અંધકાર વ્યાપેલું છે.

મોહ—મહારાજ, ત્યારે તમારા જેવા મહાત્માનો મેળાપ થાય અને પછી મારા હૃદયમાં અંધકાર રહેતો પછી એ મેળાપનું ફળ શું!

રામ—મોહ, જેઓના હૃદયમાં ઘોર અંધકાર હોય છે, તેઓને મહાત્માનો મેળાપ પણ લાગુ થતો નથી.

મોહ—મહારાજ એ વાત ખરી છે. તથાપિ કૃપા કરી મને કાંઈક ઉપદેશ આપો.

રામ—મોહરાજ, તને આપેલો ઉપદેશ લાગુ થતો નથી.

મોહ—તથાપિ કૃપા કરી કોઈ અસરકારક દ્રષ્ટાંત કહો.

રામ—મોહરાજ, મને ખાત્રી છે કે કોઈ પણ દ્રષ્ટાંત તને અસરકારક થશે નહીં. તથાપિ મારા કર્તવ્ય તરફ દ્રષ્ટિ રાખી હું એક દ્રષ્ટાંત કહું તે સાંભળ —

કોઈ એક રાજા હતો તે ઘણો ધર્મિષ્ઠ અને નીતિમાન હતો. તેને એક [illegible]

દા આપશો, તે પણ અમુક મુદત સુધી આપશો પણ મને જે શિક્ષા મળી છે, તે યાવજ્જીવિત સુધીની મળી છે. તે સાંભળી રાજાએ આશ્ચર્યથી પુછયું, અરે અપરાધી. તું તારા ગુનાના પાપથી ગાંડો થઇગયેલો લાગે છે. તને કોઇએ પણ એવી શિક્ષા કરીજ નથી. જો તને યાવજ્જીવિત કારાગૃહમાં રહેવાની ભારે શિક્ષા થઇ હોય તો તું છુટો કેમ ફરે છે ? અપરાધી શાંત અને ગંભીર સ્વરે બોલ્યો—મહારાજા, હું ગાંડો થયેલો નથી, તેમજ હું કહું છું, તે મૃષા નથી. મને કારાગૃહની શિક્ષા થયેલી છે, તે સત્ય છે અને તેવી શિક્ષા વિશ્વના બધા પ્રાણીઓને થયેલી છે. રાજાએ કહ્યું, અરે મૂર્ખ, આવું અસંબદ્ધ શું બોલે છે? જો એવી શિક્ષા વિશ્વના બધા પ્રાણીઓને થયેલી હોય તો મને પણ થવી જોઇએ. અપરાધી બ્હીનો બ્હીતો બોલ્યો—રાજેંદ્ર, મને ક્ષમા કરજો. આપ પોતે પણ એ શિક્ષાના પાત્ર બન્યા છો. તે ગુનેગારના આ વચનો સાંભળતાંજ ન્યાયાધિકારીને ગુસ્સો ચડી આવ્યો અને તેણે ક્રોધાવેશથી ઉંચે સ્વરે કહ્યું, અરે દુષ્ટ અપરાધી, જરા વિચારીને બોલ. અમારા મહારાજાને અપમાન કરનારા આવા શબ્દો શું બોલે છે. તને સખ્ત શિક્ષા થશે. ન્યાયાધીશનાં આવા ક્રોધાવેશના વચનો સાંભળી તે વિદ્વાન્ અપરાધી નિર્ભય થઇને હિંમત લાવી બોલ્યો—"સાહેબ, મેં જે કહેલું છે, તે સત્ય છે. સત્યવક્તાએ કદિપણ કોઇ જાતનો ભય રાખવો ન જોઇએ. તમે મને શિક્ષાના ભય બતાવો છો, પણ તમારી શિક્ષાના ભયથી હું જરાપણ ડરતો નથી. કારણકે, મને જે શિક્ષા થઇ છે, તેનાથી ભયંકર તમારી શિક્ષા નથી." ગુનેગારના આવા હિંમત ભરેલાં વચનો સાંભળી તે આસ્તિક અને વિદ્વાન્ રાજા વિચારમાં પડ્યો. તેણે પોતાના હૃદયમાં વિચાર્યું કે, "આ કોઇ ગુનેગાર વિદ્વાન્ અને વિચક્ષણ લાગે છે. તેના વચનોની અંદર વિદ્વત્તાનો પ્રકાશ સારી રીતે દેખાય છે. આવું વિચારી તે ધર્મી રાજાએ નમ્રતાથી કહ્યું, ભદ્ર, તારા વચન ઉપર મને વિશ્વાસ આવ્યો છે. તું એક ગુનેગાર છે, તથાપિ તારા વચનોમાં જ્ઞાન તથા નીતિનું દર્શન થાય છે. હે વિદ્વાન્, તારા બોલવામાં જે ગૂઢાર્થ હોય, તે અમારી આગળ ખુલ્લી રીતે પ્રગટ કર. અને અમારા શંકિત હૃદયને નિઃશંક કર

રાજાના આ વચન સાંભળી તે ગુનેગાર બોલ્યો—હે રાજન્, જ્યારથી મેં આ શરીર ધારણ કરેલું છે, ત્યારથી મને કારાગૃહની શિક્ષા થયેલી છે. કારણ કે, આ શરીર એક કારાગૃહ રૂપ છે. તેની અંદર જે અશુચિ તથા રોગ છે, તે દુઃખદાયક છે. તે શરીરરૂપ કારાગૃહમાં પડેલો માણસ યાવજ્જીવિત દુખી થાય છે

મારા કર્મોથી મને તે મહાશિક્ષા પ્રાપ્ત થયું છે. તે માટે પશ્ચાત્તાપિત મે
છે. તે મહાશિક્ષાની આગળ તમારી આ શિક્ષા શી બીસાતમાં છે! હે રાજ
જડ જેવો કેદી તમારા કારાગૃહમાં પડે ત્યારે તે દુઃખથી મુઝાઇને તેને તોડી
બાહેર નીકળવાની ઇચ્છા રાખે છે અને તેથી વધારે દુઃખદાયક એવા આ શ
કારાગૃહમાં પડેલો માણસ તેમાંથી બાહેર નીકળવાનો પ્રયત્ન કરતો નથી તેમ
ઇચ્છા કરતો નથી પણ ઉલટો કર્મના બંધ કરી તે શરીરરૂપ કારાગૃહને દૃ
નો યત્ન કરે છે. એ મને મોટું આશ્ચર્ય થાય છે. જે સુજ્ઞ અને વિવેકી
હોય, તેમણે આ શરીરરૂપ કારાગૃહમાંથી મુક્ત થવાનો સતત પ્રયત્ન કરવો
એ. હે રાજેંદ્ર, તેથીજ મેં આપને બમણી શિક્ષાનું કહ્યું હતું. હું એક કારા
માં પશ્ચાત્તાપિત થયો છું અને હવે આપ કારાગૃહની બીજી શિક્ષા કરશો એ
મને બમણી શિક્ષા થશે."

સુનેશારના આવા સુબોધક વચનો સાંભળી તે રાજા અને તેના ન્યાયાધિ
કારીઓ ચકિત થઇ ગયા. હૃદયમાં પ્રબુદ્ધ થયેલા રાજાએ તરતજ તે સુનેશારને
છોડી મુક્યો અને તેની ક્ષમા માગી તેને પોતાની પાસે ઉપદેશકતરીકે રાખ્યો હતો.

હે મોદરાજ, આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી તારે સમજવાનું છે કે, "આ શરીર એક
કારાગૃહરૂપ છે. અને તે પ્રાણીને અતિશય દુઃખ આપનાર છે." એવા શરીર ઉ
પર વિદ્વાન્ અને તત્ત્વજ્ઞાની પુરૂષો શી રીતે મમત્વ રાખે! જ્યારે તેઓ શરીરના
મમત્વને છોડી દે. તો પછી તારા શરીરમમત્વ યોદ્ધાને કેણ આદર આપે? તેથી
મહાપુરૂષો એ અનુચિત યોદ્ધાને કદિપણ માન આપતા નથી. જે ઉત્તમ વિદ્વાનો
આ શરીરને કારાગૃહરૂપ માને છે, તેઓ તો તન મન અને ધનથી એ કારાગૃહરૂપ
શરીરમાંથી મુક્ત થવાને. મહાન્ પ્રયત્ન કરે છે. તેવાજ અભિપ્રાયનો એક સમ
યીન શ્લોક આ મુનિસુંદરસૂરિ લખે છે—

"कारागृहा द्बहुविधाशुचितादिदुःखा
न्निर्गन्तुमिच्छति जनोऽपि हि तद्विजित्य ।
क्षिप्तस्तनोऽधिकतरे वपुषि स्वकर्म,
तेनेन नहृयितुं यतते किमात्मन " ॥ १ ॥

ના સમૂહે તે કારાગૃહથી અધિક દુઃખદાયક એવા આ શરીરમાં નાંખ્યો છે, તે છતાં તે શરીરને દઢ કરવાને તું કેમ પ્રયત્ન કરે છે?" ૧

હે મોહરાજ, જ્યાં આવા બોધક શુભાષિતરૂપ શાસ્ત્રોનો મારો ચાલતો હોય, ત્યાં તારા દેહમમત્વ યોદ્ધાનું પરાક્રમ શી રીતે ચાલી શકે? જેના કાન ઉપર આ સુભાષિતની વાણી એક વાર આવી હોય, તે પછી કદી પણ તારા યોદ્ધાને માન આપે નહિં, તેમ તેના પાશમાં તે આવે નહિં.

શમનાં આ વચનો સાંભળી મોહ નિસ્તેજ થઇ શાંત થઇ ગયો. તેના શોકાતુર મનમા વિચાર થયો કે, " ખરેખર આવા શ્લોકો મારા દેહમમત્વ યોદ્ધાને બાણ જેવા છે. જો સર્વ લોકો આ સુભાષિતના ઉપાસક થાય તો મારા દેહમમત્વ યોદ્ધાનો ક્ષણમાંજ પરાભવ થઇ જાય."

આવુ વિચારી મોહ ભગ્નોત્સાહ થઇ બોલ્યો મહાનુભાવ, તમે આપેલું દૃષ્ટાંત અને આ સુભાષિત ખરેખર અસરકારક છે. આવાં દૃષ્ટાંતો અને સુભાષિતો જો લોકોના જાણવામાં આવે તો મારા ધનમમત્વ યોદ્ધાનો ક્ષણમાં પરાભવ થઇ જાય. ભદ્ર, આ સિવાય બીજું કોઇ દૃષ્ટાંત કે શુભાષિત છે ખરૂં. ?

શમ—મોહરાજ, એવા તો સૈકડો દૃષ્ટાંતો અને સુભાષિતો છે.

મોહ—મહાશય, ત્યારે કૃપા કરી મને થોડા સંભળાવશો?

શમ—હા, ખુશીથી સંભળાવીશ. પણ તારો સ્વભાવ જોતાં એ દૃષ્ટાંતો કે સુભાષિતો તને લાભકારક થશે નહિ.

મોહ—તેનું શું કારણ?

શમ—તારામાં તેવી યોગ્યતા નથી, માટે.

મોહ—મહાનુભાવ, મારામાં યોગ્યતા લાવવી, એ આપનું કામ છે.

શમ—મોહરાજ, ભયંકર સર્પને નિર્વિષ કરવાને કોણ સમર્થ થઇ શકે છે?

મોહ—મહાશય, જે ગારૂડી વિદ્યાને જાણનારો હોય, તે ભયંકર સર્પને નિર્વિષ કરવાને સમર્થ થઇ શકે છે.

શમ—કેટલાએક એવા સર્પો છે, કે જેઓની આગળ ગારૂડી વિદ્યા પણ ચાલતી નથી.

મોહ—હે મહાનુભાવ, શું હું એવો ભયંકર છું કે જેની આગળ કોઇનું કાંઇ પણ ચાલે નહી.

શમ—હા, તું એવોજ ભયંકર છે, જો આર્હત શાસ્ત્રો અને આર્હત મુનિઓ જગતમાં ન હોત તો તું આ ત્રણે જગતને ઘણી નઠારી સ્થિતિમાં મુકત અને તારા યોદ્ધાઓની પાસે જગતને ઘણી વિડંબના કરત.

બૌદ્ધ—મહારાજ, એ વાત સત્ય છે, પણ જો હું અને મારા ચેલાઓ આ જગતમાં ન થયા હોત તો મનુષ્ય પ્રાણી પોતાના આગલા જન્મનો આનંદ મેળવી શકત નહી કારણ કે, તમે વૈરાગ્યના પોષક અને ઉત્તેજક હોવાથી સાંસારિક વિષયાનંદના શત્રુની સિદ્ધ છો.

રામ—મહારાજ, તમને ખબર નથી કે, આનંદ કોને કહે છે ? આગલા જન્મમાં જે વિષયોનો આનંદ છે, તે આનંદ ખરેખરો નથી, પણ ઉપાધિ છે. ખરો આનંદ ત્યાગમાં છે અને તેથી પણ વિશેષ આનંદ મોક્ષમાં છે ને આનંદની આગળ સાંસારિક આનંદ કંઈ પણ હીસાબમાં નથી.

બૌદ્ધ—મહારાજ, એ સત્ય છે, પણ મનુષ્યના પ્રમાણમાં તો આ લોકમાં આનંદ મેળવી શકાય છે. દેવતાનો સ્વર્ગીય આનંદ તથા મોક્ષનો પરમ આનંદ તે કોણ જાણે છે અને મરણ થવાથી શરીરનો નાશ થાય છે. તેથી આજ શરીરે જે આનંદ મેળવવો, તેજ ખરો આનંદ છે. આ માનવશરીરને પ્રમાણ વગરનો જે આનંદ મળે તે શા કામનો આનંદ છે !

રામ—જો મરણ પછી આ શરીરને શું કામ આવતું નથી ?

બૌદ્ધ—એ જેની કહી રીતે રચના કરી હોય તો તે કામ કેમ ન રહે ?

રામ—જો આત્માની સાથે જેની રીતે રચના કરીએ તો પણ તે શરીર કામ કરે નહી.

બૌદ્ધ—[illegible]

[illegible]

રામ—[illegible]

[illegible]

મોહ—મહારાય, તે દુઃખતો પરલોકમાં ભોગવવાનું છે, પણ આલોકમાં તો સુખ થવાનું છે. જો તે શરીરને સારી રીતે રક્ષણ કરી ટકાવ્યું હોય તો પછી પરલોકના દુઃખ ભોગવવાનો પ્રસંગજ ન આવે.

શમ—અરે મૂર્ખરાજ, એ વાત કેમ બની શકે ? પરલોકના દુઃખના ભયથી શરીરને રક્ષણ કરી આ લોકમાં રાખી શકાતું નથી. જો એવી રીતે શરીર રખાતું હોત તો ઈંદ્રો, ચક્રવર્ત્તીઓ અને બીજા મહાન્ ભોગી પુરૂષોના શરીરો અદ્યાપિ આ જગત્માં ટકી રહ્યા હોત. પણ તે કોઇના શરીરો ટકી રહ્યા નથી. સર્વેના શરીર ભસ્મને શરણ થઇ ગયા છે.

મોહ—(વિચારીને) મહાનુભાવ, તમારા વચનો સાંભળી મારા હૃદયમાં ખાત્રી થાય છે કે, કોઇના શરીર ટકી શકતા નહીં હોય. તથાપિ કોઇ રીતે શરીરનું રક્ષણ થાય તેવો કોઇ ઉપાય તો હોવો જોઇએ. એમ મારા મનમાં સ્ફુરે છે.

શમ—હા ઉપાય છે, પણ તે શરીર કાયમ ટકી રહે તેવો તો કોઇ ઉપાય નથી. મનુષ્ય શરીર પ્રાપ્ત થયા પછી જો તે શરીરવડે પુણ્ય ઉપાર્જન કરવામાં આવે તો તે શરીર આયુષ્ય પર્યંત આરોગ્યતાથી ટકે અને પરલોકમાં સુખ સંપાદન કરી શકે. તેને માટે મુનિ સુંદરસૂરિજી પોતાના અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે—

> "चेद्वाञ्छसीदमवितुं परलोकदुःखं,
> भीत्या ततो न कुरुषे किमु पुण्यमेव ।
> शक्यं न रक्षितुमिदं हि न दुःखभीतिः
> पुण्यंविना क्षयमुपैति च वज्रिणोऽपि" ॥ १ ॥

" હે ભવિજીવ, જો તારે પરલોકના દુઃખના ભયથી આ શરીરની રક્ષા કરેવાની ઇચ્છા હોય તો તું પુણ્ય શામાટે નથી કરતો ? આ શરીર રક્ષણ કરી શકાય તેવું નથી. ઇંદ્રનેપણ દુઃખનો ભય પુણ્ય વિનાક્ષય પામતો નથી." ૧

શમના આ વચન સાંભળી મોહે કહ્યું, શમ દેવતા, આ તમારા વચનો મને રૂચિકર લાગ્યા છે. તેવો કોઇ બીજો શ્લોક હોય તો મને સંભળાવો.

મોહ—મહાત્મા મુનિસુંદર સૂરિના બધા સુભાષિતો તેવાંજ બોધક અને મનોહર છે. તે સાથે તેમના દરેક સુભાષિતના ઉદ્ગાર કોઇ દૃષ્ટાંત સાથે નીકળેલા છે.

શમ—હા, એ શાસ્ત્રોજ દિવ્ય ચક્ષુ છે.

મોહ—એ દિવ્ય ચક્ષુ મેળવવાથી શો લાભ થાય ?

શમ—હે મોહરાજ, જે પુરૂષોને એ શાસ્ત્રરૂપી દિવ્ય ચક્ષુ પ્રાપ્ત થયેલ છે, તેઓને કષાય, વિષય અને પ્રમાદથી કેટલાં કષ્ટો ભોગવવાં પડે છે ? અને તેથી શી હાનિ થાય છે એ બધું જોઇ શકે છે.

મોહ—મહાશય, શું મારા પરાક્રમી પ્રમાદ યોદ્ધાથી કષ્ટો ભોગવવાં પડે છે અને હાનિ થાય છે એ વાત શી રીતે સંભવે ?

શમ—હે મૂઢમતિ મોહ, જે માણસને શાસ્ત્રરૂપી દિવ્ય દ્રષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેઓ તેનાથી પ્રાણીને ગર્ભવાસ તથા નરક વગેરેની વેદના જોઇ શકે છે, તેથી તેઓ પોતાના મનને કષાય તથા વિષયોથી દૂર રાખે છે. તેમનું મન કદિપણ તેમાં આસક્ત થતુ નથી. હે મોહરાજ, તેવાજ ભાવાર્થનો બોધક શ્લોક મુનિસુંદરસૂરિ નીચે પ્રમાણે લખે છે—

> गर्भवासनरकादिवेदनाः
> पश्यतोऽनवरतं श्रुतेक्षणैः ।
> नो कषायविषयेषु मानसम्
> श्लिष्यते बुध विचिंतयेति ताः ॥ १ ॥

" હે ડાહ્યા પુરૂષ, શાસ્ત્રરૂપી નેત્રોથી ગર્ભવાસ તથા નરક વગેરેની વેદના એને જો તુ અવલોકન કરીશ તો તારૂ મન કષાય તથા વિષયોમાં આસક્ત થશે નહીં, તેથી તે વેદનાઓનુ તુ ચિંતવન કર "

મોહ—શમદેવ, આ શ્લોકનો ભાવાર્થ ઘણો અસરકારક છે. એ વાત મારે પણ કબુલ કરવી પડશે. અને જો દરેક ભવિપ્રાણી એવું ચિંતવન કરે તો તે મારા પ્રમાદ યોદ્ધાને માન ન આપે, એ વાત પણ મારે માનનીય છે, તથાપિ વિચાર કરતાં પ્રમાદ યોદ્ધાના પરાભવની વાત મારા મનમાં ઉતરતી નથી.

શમ—અરે અવિચારી મોહ, જ્યાંસુધી તારામાં અજ્ઞાનતાનો વિલાસ છે, ત્યાંસુધી એ વાત તારા હૃદયમા ઉતરવાની નથી. પણ તારે ખાત્રીથી જાણવું કે, ઉત્તમ મનુષ્યોની આગળ તારા પ્રમાદનું પરાક્રમ જરા પણ ચાલવાનું નથી. મહોપકારી મુનિસુંદરસૂરિએ પોતાના કલ્પદ્રુમમાં ઉપદેશરૂપે એ વાત એવી સિદ્ધ કરી

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible] —
[illegible] ।
[illegible] —
[illegible] " ॥ १ ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

આ વાક્ય સાંભળતાંજ તે વિદ્વાન્ મુનિએ પુછ્યું, મુનિ, તમે જે વાક્ય બો[illegible] લ્યા, તે શા ઉદ્દેશથી બોલ્યા છો? તે ખરેખર કહો. શાંતમુનિએ નમ્રતાથી કહ્યું, મહ[illegible] રાજ, એ વાક્યનો ઉદ્દેશ સત્ય રીતે કહેવાથી આપને વખતે ખોટું લાગશે. વિદ્[illegible] મુનિએ આગ્રહથી કહ્યું, મુનિ, સત્ય હોય તે જણાવો, મને કદિપણ ખોટું નહિ લાગે.

શાંતમુનિ વિનયપૂર્વક બોલ્યા—મહારાજ, ક્ષમા કરજો આપની વિદ્[illegible] જોઈ મને જેટલો સંતોષ થયો છે, તેટલો બીજી રીતે અપસોસ થયેલો છે અને તે[illegible] થીજ મારા મુખમાંથી એ વાક્યનો ઉદ્ગાર નીકળી ગયો છે.

વિદ્વાન્ મુનિએ ઈંતેજારીથી પુછ્યું, સાધુ, તમારા મનમાં જે અપસોસ થ[illegible] હોય, તે ખુશીથી કહો. તે સાંભળવાની મારી ઇચ્છા છે.

શાંતમુનિ બોલ્યા—મુનિરાજ, ક્ષમા કરજો. આપનામાં જેવી વિદ્વત્તા દી[illegible] માન છે, તેવીજ રીતે મદ પણ દેદીપ્યમાન છે. આપ મારાથી વધારે વિદ્વાન છો, એ[illegible] [illegible] આપને કહેવાની જરૂર નથી. પણ આપના જેવા સમર્થ જૈનમુનિઓમાં જેને મદ[illegible] [illegible] આપ સર્વ મુનિઓમાં સદ્બુદ્ધિ શિરોમણિ કહેવાઓ, પણ એ[illegible] [illegible] માટે [illegible] ઉપર આવશેજ. આ વિચારથીજ મારા મુ[illegible] [illegible] નીકળી ગયું હતું.

[illegible] વિદ્વાન્ મુનિને રુચિકર લાગ્યાં નહીં, પણ [illegible] [illegible] બોલ્યા નહિ. તેણે ઈંતેજારીની બુદ્ધિને લઈને પુછ[illegible] [illegible] જે વાક્ય નીકળ્યું હતું, તે વાક્ય ક્યા શાસ્ત્રનું છે? [illegible] બીજા પાદ ક્યા છે? તે મને વિવેચન [illegible] —મહારાજ, જે વાક્ય હું બો[illegible] [illegible] અષ્ટકપ્રકરણનું છે. તે [illegible] ? તે વિષે પ્રશ્નનાં [illegible] [illegible] પ્રમાણે છે—

"आशीर्विषेण फलंति नागमाः
सर्पा द्विजिह्वा रसनेतरांतरं ।
मन्नुर्द्विजः किं नु मदाग्निः मंत्री,
न यस्मिनात्मा सद्गुणसमान्वयी." ॥ ? ॥

[illegible]સ્વરૂપ ક્યાં ? અને મારૂં મોહ સ્વરૂપ ક્યાં ! તમારા અને મારા સ્વરૂપ વચ્ચે મોટો તફાવત છે. તથી તેઓ તમને મારે રૂપે નહીં જુવે.

શમ—મોહરાજ, જ્યારે તારા મોહ સ્વરૂપની સાથે મારો યોગ થાય તો પછી મારૂં [illegible] કલ્પિત થઈ જાય. કારણકે, હું અને તું પરસ્પર વિરૂદ્ધ સ્વભાવના છીએ. [illegible] પ્રકૃતિ હોય તે સમપ્રકૃતિ કદિ પણ થાયજ નહીં. એટલે મોહ અને શમ [illegible] નહીં [illegible] મોહ છે [illegible] શમ ન હોય, અને જ્યાં શમ છે, ત્યાં મોહ ન હોય.

મોહ—મહાશય, ત્યારે મારે શું કરવું ? તમારા સિવાય આ તીર્થમાં મારો [illegible] તેમ નથી. કારણકે, જો હું મારા સ્વરૂપમાં રહીશ તો પછી આ [illegible] ત્યાગી [illegible] જોવામાં આવશે નહીં અને જો આપ મારી [illegible] હું મારા [illegible] સ્વભાવને [illegible] મારા સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થવાનો [illegible] નિષ્ફળ થવાની.

શમ—મોહરાજ, તારી મોટી આશાનો [illegible] ઉપાય છે, પણ તે ઉપાય [illegible]

મોહ—[illegible] કરી કહો.

શમ—મોહરાજ એ ઉપાય તારાથી બનવો અશક્ય છે

મોહ—[illegible] કરીને ઉપાય કરીશ. કહોને જલ્દી.

શમ—મોહરાજ, [illegible] તું તારા સ્વરૂપને છોડી દઈ [illegible] તેનો [illegible] તું મારી [illegible]

મોહ—[illegible]

શમ—મોહરાજ [illegible]

મોહ—[illegible]

શમ—[illegible]

તું વખાણે છે, તે ચતુર્ગતિ સંસાર સર્વ પ્રાણીઓને દુઃખરૂપ છે. અને તે દુઃખ તારા પ્રસંગથીજ ભોગવવાં પડે છે. જે શ્લોકનું 'चतुर्गति' એ પદ સાંભળી તું ખુશી થયો છે, તે શ્લોકનો બીજો ભાવાર્થ જ્યારે તારા સાંભળવામાં આવશે, ત્યારે તને ઉલટો પશ્ચાત્તાપ થશે. કારણકે, તેજ શ્લોકમાં ચતુર્ગતિ સંસાર તરફ તિરસ્કાર બતાવ્યો છે. અને તે શ્રીમુનિસુંદરસૂરિના હૃદયનો ઉદ્ગાર છે.

મોહ—મહાનુભાવ, જો હોય તો પણ મને ફરી સંભળાવો. અત્યારે તો એ શ્લોક સાંભળી મારૂં હૃદય પ્રસન્ન થવાની આશા રાખે છે.

શમ— જો તારી સાંભળવાની પ્રબળ ઇચ્છા હોય તો સાંભળ. એ શ્લોકમાં મહાનુભાવ મુનિસુંદરસૂરિ આત્માને ઉદ્દેશીને પ્રતિબોધ આપે છે.

"હે આત્મા, અનંતકાળ સુધી અતિશય ભયંકર નારી એ ચાર ગતિના દુઃખોની શ્રેણીઓ છે એમ જિન ભગવંતે કહેલા સિદ્ધાંતથી જાણીને પછી તેવું કર કે જેથી એ ચાર ગતિના દુઃખની શ્રેણીઓ તને પ્રાપ્ત ન થાય."

મોહ—(ખેદસહિત) મહાનુભાવ, આ શ્લોકનો ભાવાર્થ તો મારી ધારણાથી તદ્દન વિપરીત થયો. શું એ ચતુર્ગતિ સંસાર સર્વને દુઃખદાયક છે!

શમ—અરે મંદમતિ, એવો પ્રશ્ન શો કરે છે! એ ચતુર્ગતિ સંસાર દુઃખરૂપજ છે અને તેથી દરેક ભવીપ્રાણી તેમાંથી મુક્ત થવાને ઇચ્છે છે.

મોહ—મહારાજ, એ ચતુર્ગતિ સંસાર કેવી રીતે દુઃખરૂપ છે? તે મને સમજાવો.

શમ—મોહરાજ, તેને માટે મહોપકારી મુનિસુંદરસૂરિ પોતાના અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમમાં જે લખે છે, તે શ્રવણીય અને મનનીય છે.

મહાત્મા મુનિસુંદરસૂરિ પોતાના આત્માને ઉદ્દેશીને કહે છે—"હે આત્મા! તું કદાચ ધાન્ય કરી ક્ષણિક સુખવાળા વિલાસોથી ખુશી થાય છે, પણ તું નારકીની મહાવેદનાથી કેમ [illegible] નથી? એ નરકના એક પરમાણુ માત્રના દુર્ગંધથી પુરની સમસ્ત લોકનું મૃત્યુ થાય છે. એવા મહાદુર્ગંધમય નરકના પ્રદેશો છે. વળી તે નરકમાં શરીરનું પરિવર્તન થતું નથી. એક [illegible] તેવીશ [illegible] અનુભવ છે. તેમાં [illegible] પણ [illegible] સ્પર્શ છે. ત્યાં અનંત ક્ષુધા તૃષાને [illegible] છે. અને ત્યાં પરમ ધાર્મિક દેવતાઓ વિવિધ પ્રકારની વેદના કરે છે અને તેથી નારકી જીવો મહાન્ આક્રંદ કરે છે. આવી નારકીની ગતિની વેદનાને કોણ ખુશ થવાનું!

હે મોહરાજ, તું વિચાર કર. ત્યાં એ નારકીની ગતિની ભયંકર વેદના સાંભળી કોણ અંતઃકરણપૂર્વક તેમાંથી મુક્ત થવાનો ઉપાય ન કરે?

મોહ—મહારાજ, એ નારકીની ગતિ દુઃખદાયક છે, પણ બીજી ગતિઓમાં કાંઈ પણ તેવું દુઃખ નથી.

રામ—અરે મૂઢમતિ, બીજી ગતિઓમાં પણ બીજી પ્રકારનું દુઃખ છે. [illegible] મુનિસુંદરસૂરિ તિર્યંચની ગતિને માટે નીચે પ્રમાણે લખે છે —

"बंधोऽनिशं वाहनताडनानि,
क्षुधृड्दुरानानपरीकवाताः ।
निमान्यमानीपतपापमृत्यु,
दुःखानि तिर्यक्ष्वपि दुःसहानि." ॥ १ ॥

"હમેશાં બંધન, વહન, મારવું, ક્ષુધા, તૃષા, દુષ્ટ રોગ, તાપ, ટાઢ, વાયુ, [illegible] બીજી જાતિનો ભય અને અકાળ મૃત્યુ એવાં દુઃસહ દુઃખો તિર્યંચમાં પણ છે." ૧

[illegible] વિચાર કર કે તિર્યંચની ગતિમાં પણ કેવું દુઃખ છે? આવી દુઃખદાયક તિર્યંચગતિની કોણ સ્પૃહા કરે?

મોહ—[illegible] તે ગતિ વિશિષ્ટ જ્ઞાનથી રહિત હોવાથી દુઃખદાયક છે. પણ દેવતાની ગતિ કેવી મજેની છે? જેને માટે મોટા [illegible] પણ સ્પૃહા રાખે છે [illegible] કરે [illegible] ન [illegible]?

રામ—[illegible]

"[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]"

ચાંડાલ વગેરે દુર્ગતિ અવસ્થાનો તેમને ભય રહે છે. જે પરિણામે દુઃખરૂપ હોય તે સુખો શા કામનાં ? એવી રીતે દેવતાની ગતિમાં પણ સુખ નથી.

રામના આ વચન સાંભળી મોહ અતિશય ખેદ પામી હૃદયમાં પરિતાપ કરવા લાગ્યો. તેણે વિજ્ઞાપન કર્યું, મહાનુભાવ, જ્યારે આપ દેવ ગતિમાં પણ દુઃખ દર્શાવો છો, તો હવે મનુષ્યગતિના સુખને માટે શાની આશા રાખવી ?

રામ—હે મોહરાજ, મનુષ્યગતિમાં અનેક પ્રકારનાં પ્રવર્તાં દુઃખ રહેલાં [illegible] પ્રથમ તો આલોકભય, પરલોકભય, આદાનભય, આકસ્મિક ભય, આજીવિકાભય, મરણભય અને અપયશભય એ સાત પ્રકારના ભય મનુષ્ય ગતિમાં સાથે વર્તેલા છે. તે સિવાય બીજાના પરાભવનો ભય, ઇષ્ટનો વિયોગ, અનિષ્ટનો યોગ, રોગ અને દુષ્ટ સંતાન વગેરેની મહાપીડા માનવગતિમાં ભોગવવી પડે છે અને તેથીજ માનવ જન્મ અતિ વિરસ થઇ જાય છે. આ ઉપરથી મહાનુભાવ પૂર્વાચાર્યો આત્માને સંબોધીને કહે છે—' હે આત્મા, તું મોટો [illegible] દુર્ગતિ દેખાય છે; છતાં, તું આત્માને તેનાથી ભવિષ્યમાં થનાર એ ચાર ગતિના દુઃખના ગતિ જોતો છે, તો છતાં તું તેનાથી ભય પામતો નથી. અને તેને નિવારણ કરવાના પ્રયત્ન કરતો નથી. માટે તું વિપરીત કાર્ય કરનારો છું."

મોહરાજ આ ઉપદેશ કેવો ઉત્તમ છે ? કોઇ પુરુષ આ ઉપદેશ સાંભળી [illegible] ગતિથી મુક્ત થવાને ન ઇચ્છે ? એ દુઃખરૂપ ચતુર્ગતિમાં [illegible]. જ્યાંસુધી [illegible] કરતા નથી, ત્યાંસુધી તેઓ તેમાં જ ભટકયા કરે છે. તેથી આત્માર્થી પુરુષોએ તેમાંથી મુક્ત થવાને પ્રયત્ન કરવો [illegible] એ ચાર ગતિની પ્રશંસા કરે છે [illegible] જ્યાંસુધી તું તારા સ્વરૂપને [illegible] નથી [illegible] નથી [illegible]

[illegible]

ધર્મગિરિ, દાનગિરિ, તપસ્વીઓ અને યોગીઓ ભગીરથ પ્રયત્ન કર્યા કરે છે, યદ્યપિ તે સ્વતંત્ર વીર કોઇને પણ વશ થતો નથી.

રામ—મોહરાજ, તું કહે છે, તે સત્ય છે, અને હું કબુલ કરું છું કે, તે મનમાં સમર્થ વીર છે, પણ તે તારા મનવીરને વશ કરવાના ઉપાયો જૈન [illegible] નોએ એવા બતાવ્યા છે કે, જો દરેક આત્મા તે ઉપાય ગ્રહણ કરે તો તારો સમર્થ વીર રાંકની જેમ વશીભૂત થઇ જાય.

મોહ—મહાનુભાવ, શું એવા ઉપાયો જૈન શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે? મનને [illegible] કરવાના ઉપાયો હોય, એ મારા સમજવામાં આવતું નથી.

રામ—મોહરાજ, જ્યાંસુધી તારા અપવિત્ર કાનમાં એ ઉપાયનાં મહા [illegible] શો આવ્યા નથી, ત્યાંસુધી તને એ અસંભવિત લાગે છે, પણ જ્યારે એ વા [illegible] તારા કર્ણગોચર થશે, ત્યારે તને એ વાત સંભવિત લાગશે. પણ તેમાં એ [illegible] વાદ નાખજે કે, જ્યારે એ ઉપાયના મહાવાક્યો તને સંભળાવું, ત્યારે તારે ત [illegible] ત્યાગને ભૂલી જવું જોઇએ.

મોહ—મહાનુભાવ, હું તેમ કરીશ. આપ મને એ વાક્ય સંભળાવો.

રામ—મોહરાજ, જે શ્લોક તારા સાંભળવામાં આવ્યો હતો અને તે મન એ શબ્દ સાંભળી જેનું રૂપાંતર થયો છે, તેજ શ્લોકમાંજ તારા મનવી [illegible] નિગ્રહ કરવામાં આવી છે. જે નિગ્રહ સાંભળી દરેક સુજ્ઞ જન તે તારા મનને [illegible] કરવાના ઉપાય કર્યા વિના રહે નહીં.

મોહ—મહારાજ, તેમાં મનવીરની કેવી રીતે નિગ્રહ કરવામાં આવી છે? મને સમજાવો.

રામ—મોહરાજ, તે શ્લોક મહાનુભાવ મુનિસુન્દરમુનિના અધ્યાત્મ [illegible] કલ્પદ્રુમનો છે. તે મહાત્મા આત્માને બોધ આપતા મનનું સ્વરૂપ કહે છે. મન [illegible] [illegible] [illegible] જેમ [illegible] [illegible] ભરતા [illegible] અગ્નિમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દુર્ગતિમાં કર્મના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેથી તે મહાનુભાવ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હે આત્મા, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નિયમ કર્[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કર્મ [illegible] [illegible] [illegible] નિયમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]

[illegible]

દુઃખને માટે થતા નથી. પ્રાણીને સુખ અથવા દુઃખને માટે મનજ થાય છે. જે મન આ સંસારરૂપ ચક્રમાં ભ્રમણ કરાવવામાં હેતુરૂપ છે."

હે મોહરાજ, આ પ્રમાણે તારા મનોવીરને માટે જૈનશાસ્ત્રમાં ઘણે સ્થળે લખેલું છે. તેને માટે શાસ્ત્રકાર એટલે સુધી લખે છે કે, "જો મન સમાધિયુક્ત થઈ વશ થતું ન હોય, તો પછી યમનિયમ કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. અને જો નઠારા સંકલ્પ-વિકલ્પોથી મન હણાઈ ગયું હોય તોપણ પછી યમનિયમ કરવા નકામા છે. તેવાજ ભાવાર્થનો શ્લોક મહાત્મા મુનિસુંદરસૂરિ નીચે પ્રમાણે લખે છે :—

"वशंमनो यस्य समाहितं स्यात्
किं तस्य कार्यं नियमैर्यमैश्च ।
हतं मनो यस्य च दुर्विकल्पैः
किं तस्य कार्यं नियमैर्यमैश्च" ॥ १ ॥

હે મોહરાજ, આથી દરેક ભવિપ્રાણીએ જાણવું જોઈએ કે, સર્વ શુભકર્મનો આધાર મનને વશ કરવા ઉપર છે. જ્યારે સર્વ રીતે મનને વશ કરવામાં આવે, ત્યારેજ આત્મા કલ્યાણના માર્ગનો અનુગામી થઈ શકે છે. જ્યાંસુધી મન આત્માધીન થયું ન હોય, ત્યાંસુધી દાન, શાસ્ત્ર, ધ્યાન, તપ અને પૂજન વગેરે સર્વ વૃથા છે. તેને માટે મહોપકારી મુનિસુંદરસૂરિ નીચેનો રમણીય શ્લોક લખે છે.

"दानं श्रुतध्यानतपोऽर्चनादि
वृथा मनोनिग्रहमंतरेण ।
कषायचिंताकुलतोज्झितस्य
परो हि योगो मनसो वशत्वम् ॥ २ ॥

"દાન, શાસ્ત્ર, ધ્યાન, તપ અને પૂજન વગેરે બધા મનનો નિગ્રહ કર્યાં વગર વૃથા છે. કષાય અને ચિંતાની આકુળતાથીરહિત એવા મનને વશ કરવું, એજ પરમ યોગ છે."

હે મોહરાજ, તે મનને માટે અનુભવી વિદ્વાનો એટલે સુધી લખે છે કે, જપ, તે પ્રકારના તપ, સંયમ, દમ, મૌન અને સમાધિ-યોગ—એ બધા મુનિને

"હે આત્મા, જેમ તને તારા ગુણોની પ્રશંસા ઇષ્ટ છે, તેમ બીજાને પણ તેમના ગુણોની પ્રશંસા ઇષ્ટ હોય, તેથી હે ચેતન, તારે બીજાના ગુણોની પ્રશંસા હિતકારી કહેલી અને મત્સરભાવ રાખવો નહીં. કારણ કે, ઇષ્ટ વસ્તુનો લાભ આપ્યા વિના ઇષ્ટ લાભ મળવાનો નથી."

હે ભદ્રરાજ, આવો ઉત્તમ વિચાર જેમના હૃદયમાં ઉદ્ભવે છે, તેઓ પછી મત્સરભાવ રાખતા નથી. તેને માટે બીજા મહાનુભાવ વળી બીજી યુક્તિ આપે છે.

"जनेषु गृह्णन्तु गुणान् प्रमोदते
ततो भविष्यी गुणरत्नभा तव ।
गृह्णन्तु दोषान् परितप्यसे यदि
दूरेषु दोषास्त्वपि सुस्थितास्ततः" ॥ १ ॥

"હે આત્મા, લોકો તારા ગુણોને ગ્રહણ કરે ત્યારે તું ખુશી થાય છે, પણ તેથી તારામાં ગુણ આવી જવાના નથી. કારણ કે, તે લોકો તારા ગુણો લઈ લે છે અને લોકો જ્યારે તારા દોષ ગ્રહણ કરે, ત્યારે તેનું પરિતાપ થાય છે, તેમાટે [illegible]"

હે ભદ્રરાજ, આ શ્લોકનો અર્થ સમજવાના યોગ્ય પુરુષ, પછી કદિ [illegible] મત્સરભાવ રાખતા નથી. [illegible]

"आच्छादितानि गुणमन्ति परा दधे,
[illegible] न [illegible] सर्वाण्यपि ।

વો કરનારા છે! ત્યારે તારું આયુષ્ય પૂરું થઈ જશે ત્યારે ભવાંતરે કોઈ તારે
આવશે નહીં. હે પરલોકના મુસાફર જીવ, તું તારા સગાંવહાલાં, સ્વજન, શ-
અને બીજા પરિગ્રહ શામાટે મોહ રાખે છે? તેઓ બધા નશ્વર નાશ-
વાન છે. કોઈ પણ તારી સાથે આવનારા નથી. માટે જે તારા હિતમાં ઉપ-
યોગી હોય, તેની સહાય લે. હે આત્મા, તું સુખે રહે છે, સુખે સુવે છે, સુખે ખાય
સુખે પીવે છે અને સુખે રમે છે, પણ પુણ્ય વિના આગળ તારું શું થવાનું
છે તે હજુ તારા જાણવામાં આવ્યું નથી. હે જીવ, શીત, તડકો, માંખી પ્રમુખ ડંસ
જંતુના સ્પર્શથી તું બીવે છે, પણ તેનાથી વધારે ભયંકર એવી નરકની વેદના
થવાની છે, તેથી તું કેમ બીતો નથી! તારી બુદ્ધિને ધિક્કાર છે. હે આત્મા,
વાર કલહથી, કોઈવાર પ્રમાદથી, કોઈવાર કામમદથી અને કોઈ વાર મત્સર વગેરેથી
આત્માને તું કલુષિત કરે છે, પણ તેનું ફળ તને કેવું નઠારું મળશે! તેનો વિ-
ચાર કરજે." હે મોહરાજ, આવા વૈરાગ્યના ઉપદેશથી જેનું હૃદય આર્દ્ર થયેલું
એવો કયો જીવ તારા મલિન સ્વરૂપમાં આસક્ત થાય! જેઓએ આ મહા-
નો બોધ ગ્રહણ કરેલો છે તેવા પવિત્રઆત્માઓ કદિ પણ તારા સ્વરૂપને અને
પરિવારને આધીન થતા નથી. કારણકે, તારું સ્વરૂપ અને તારો પરિવાર
મલિન છે.

શમનાં આવા વચનો સાંભળી મોહના હૃદયમાં ગ્લાનિ ઉત્પન્ન થઈ તથાપિ
હૃદયમાં શંકા લાવી બોલ્યો—

મોહ—મહારાજ, આપનું કહેવું યથાર્થ છે, તથાપિ મારા હૃદયની શંકા
દૂર કરવા હું આપને પૂછું છું. હે મહાનુભાવ! આપ વારંવાર મારા સ્વરૂપને અને
મારા પરિવારને મલિન કહો છો, તેનું શું કારણ છે?

શમ—અરે મૂઢમતિ, મેં તને ઘણી વાર કહ્યું છે કે, તારું સ્વરૂપ અને
તારો પરિવાર મલિન છે. અને તે સિદ્ધ પણ કરી બતાવ્યું છે.

મોહ—મહારાજ, કદિ આપની દ્રષ્ટિએ મારું સ્વરૂપ મલિન દેખાતું હશે,
પણ મારો પરિવાર શા રીતે મલિન કહેવાય? અને મારા પરિવારમાં કયા કયા
મલિન છે? તે દર્શાવો.

શમ—મોહરાજ, તારો બધો પરિવાર મલિન છે, તેમાં પણ તારા તેર
સભ્યો તો ઘણાજ મલિન છે.

મોહ—તે તેર સભ્યો કયા કયા છે? તેમનાં નામ આપો.

શમ—તેમનાં નામ સાંભળ—શિથિલતા, અસદાચાર, કદાગ્રહ, દ્વેષ, સા-

રૂં કર્યા પછી પશ્ચાત્તાપ, દંભ, અવિધિ, ગૌરવ, પ્રમાદ, માન, કુગુરૂ, કુસંગ અ
આત્મપ્રશંસાની ઇચ્છા—એ તેર સમ્સા ધર્મની અંદર મળરૂપ છે.

મોહ—મહાશય, આ તમે પોતાના મનથી કહો છો કે, તે શાસ્ત્રમાં છે?

શમ—નહીં, એવી શંકા શું કરે છે? કોઇ પણ વાત મનઃકલ્પિત થ
નથી. પ્રાચીન જૈનાચાર્યોએ તે વાત શાસ્ત્રદ્વારા જણાવી છે. તેને માટે મહાત્મા
મુનિસુંદરસૂરિ નીચે પ્રમાણે લખે છે :—

" ईर्ष्याप्यमात्सर्यकदाग्रहक्रुधोऽ
नुतापदंभाविधिगौरवाणि ।
प्रमादमानौ कुगुरुः कुसंगतिः
श्लाघार्थिना वा सुकृते मला इमे" ॥ १ ॥

મોહ—મહાશય, ધર્મની અંદર એ તેર મળ કહ્યા તે યથાર્થ હશે, પ
તેમાં જે મત્સરભાવ ગણાવ્યો, તે મને યોગ્ય લાગતું નથી, કારણકે, મત્સરભા
રાખ્યા વિના કોઇ પણ કાર્ય સિદ્ધ થઇ શકતું નથી. સ્પર્ધા અથવા મત્સરભાવ—
એ કાર્યસિદ્ધિનો શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.

શમ—મોહરાજ, આવા પ્રશ્ન ઉપરથી તારી પ્રકૃતિ જણાઇ આવે છે. સ
મત્સરભાવમાં કદિ પણ કાર્યસિદ્ધિ થાય? મત્સરભાવ રાખવાથી કર્મના બં
થાય છે અને તેથી પરિણામે અનિષ્ટ થયા વિના રહેતું નથી.

મોહ—મહાશય, એ વાત સત્ય હશે, તથાપિ લોકો મત્સરભાવને છોડી
શકતા નથી. અને મત્સરભાવ રાખ્યા વિના આ જગત્નો વ્યવહાર ચાલતો નથી.

શમ—મોહરાજ, તારા આ ઉદ્ગાર તદ્દન મલિન છે. જે વ્યવહારમાં મત્સર
ભાવ હોય, તે વ્યવહાર શુદ્ધ ગણાતો નથી અને વ્યવહારશુદ્ધિ રાખવી, એ ઉત્તમ
મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે.

મત્સરભાવ છોડવાને માટે મુનિસુંદરસૂરિ નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

" यथा तवेष्टा स्वगुणप्रशंसा
तथापरेषामिति मत्सरोज्झी ।
तेषामिमां संतनु यल्लभेथा—
स्त्वां नेष्टदानादिविनिष्फलाऽतः" ॥ १ ॥

"હે આત્મા, જેમ તને તારા ગુણોની પ્રશંસા ઇષ્ટ છે, તેમ બીજાને પણ ગુણોની પ્રશંસા ઇષ્ટ હોય, તેથી હે ભદ્ર, તારે બીજાના ગુણોની પ્રશંસા રીને કરેલી અને મત્સરભાવ રાખવો નહીં. કારણકે, ઇષ્ટ વસ્તુનો લાભ આ- વિના ઇષ્ટ લાભ મળવાનો નથી."

હે મોહરાજ, આવો ઉત્તમ વિચાર જેમના હૃદયમાં ઉદ્ભવે છે, તેઓ પછી મત્સરભાવ રાખતા નથી. તેને માટે એજ મહાનુભાવ વળી બીજી યુક્તિ બતાવે છે.

> "जनेषु गृह्णत्सु गुणान् प्रमोदसे
> ततो भवित्री गुणरिक्तता तव ।
> गृह्णत्सु दोषान् परितप्यसे चेत्
> भवंतु दोषास्त्वयि सुस्थिरास्ततः" ॥ १ ॥

"હે આત્મા, લોકો તારા ગુણોને ગ્રહણ કરે ત્યારે તું ખુશી થાય છે, પણ તારામાંથી ગુણ ખાલી થઇ જવાના. કારણકે, તે લોકો તારા ગુણો લઇ લે છે. લોકો જ્યારે તારા દોષો ગ્રહણ કરે, ત્યારે જો તું પરિતાપ પામે છે, તો તારે એ દોષો સ્થિર થઇ રહેવાના." ૧

હે મોહરાજ, આ શ્લોકનો અર્થ સમજનારા સુજ્ઞ પુરુષો પછી કદિ પોતાના હૃદયમાં મત્સરભાવ રાખતા નથી. તે મહાત્મા એટલે સુધી લખે છે કે, "જે મા- સ, બીજાએ કરેલા પોતાના સ્તવનથી ખુશી થાય છે. તેવા રીતે તેણે શત્રુઓના સ્તવનથી પણ ખુશી થવું જોઇએ. અને પોતાની નિંદા સાંભળી જેમ તે નાખુશ થાય છે, તેમ શત્રુની નિંદા સાંભળીને પણ તેણે નાખુશ થવું જોઇએ. એવો માણુ- સ જ ખરેખરો જ્ઞાતા કહેવાય છે દરેક ભવિ આત્માએ વિચારવું જોઇએ કે, બીજા સ્તુતિ કરે તેથી કોઇ ખુશી થઇ જતો નથી અને બીજા નિંદા કરે તેથી કોઇ અસ- ખુશી થઇ જતો નથી. વિશેષ વ્યાપ્તિ કે આપવાનિથી કાંઇ પરલોકનું હિત થતું નથી. તેથી સુજ્ઞ પુરુષે પરિણામનો વિચાર કરી ગર્વ અભિમાનથી ઘેલા બનવું ન જોઇએ. માટે દરેક માણસે કિર્ત્તિમાં મોહ પામી કીર્તિને માટે દાનાદિક ધર્મ કરવા નહીં. હમેશાં સુકૃતના કામ ગુપ્ત રીતેજ કરવા જોઇએ તેને માટે મહાનુ- ભાવ મુનિસુંદરસૂરિ એક વ્યવહારિક દૃષ્ટાંત આપી લખે છે —

> "आच्छादितानि सुकृतानि यथा दधंते,
> सौभाग्यमत्र न तथा प्रकटीकृतानि ।

श्रीमानमानममेगममेगममेशा,

वक्त्रम्यसानि कलितानि यथा [illegible]." ॥ १ ॥

[illegible] છે, તેને [illegible] નથી [illegible] નથી.'

[illegible] છે, [illegible] નથી, [illegible] છે. [illegible] નથી, [illegible] નથી.

[illegible]

[illegible]—[illegible]

[illegible]—[illegible] છે !

[illegible]—[illegible] છે

[illegible] છે, [illegible] નથી [illegible] નથી.

[illegible]—[illegible] નથી [illegible] છે કે—

"[illegible] कामाः [illegible] क्षति,

[illegible] मुखानाः ।

[illegible],

[illegible]" ॥ २ ॥

છે, તેવી રીતે ધર્મનો એક નિર્મળ અંશ પણ પાપને બાળે છે." મોહરાજ, આ ઉપરથી તને માલુમ પડશે કે, થોડો પણ કરેલો ધર્મ ભવિજનને ફળ આપ્યા વગર રહેતો નથી.

મોહ—મહાનુભાવ, ત્યારે અમે તે રીતે ક્રિયા કરવાથી ફળ મળે ખરૂં. તેથી મને પણ આ પવિત્ર તીર્થના સ્પર્શનું ફળ મળશે.

શમ—મોહરાજ, એ વાત ખરી છે, તને તીર્થના સ્પર્શનું ફળ મળવું જોઈએ, પણ તેમાં તારો ભાવ જોવાનો છે. ભાવવગર કરેલી એકલી ક્રિયા ફળ આપતી નથી.

મોહ—મહારાજ, એમ તમે તમારી બુદ્ધિથી કહો છો કે તે વિષે કોઈ બીજું પ્રમાણ છે?

શમ—મોહ, પ્રમાણ વિના કોઈ પણ વાત બુદ્ધિથી કહી શકાતી નથી. તેને માટે મહાત્મા મુનિસુંદરસૂરિ નીચે પ્રમાણે લખે છે—

"भावोपयोगशून्याः कुर्वन्नावश्यकीः क्रियाः सर्वाः ।
देहक्लेशं लभसे फलमाप्स्यसि नैव पुनरासाम्" ॥ १ ॥

"હે આત્મા, તું સર્વ આવશ્યક ક્રિયા ભાવશૂન્ય કરે છે, તેથી તું તારા દેહને ક્લેશ આપવાનુંજ ફળ મેળવીશ. તે ક્રિયાનું ફળ મેળવીશ નહીં."

આ ઉપરથી જે જે ક્રિયા ભાવશૂન્ય છે, તે બધી નિષ્ફળ છે, એમ સમજવું. માટે દરેક જૈન ભવ્યઆત્માઓએ ધાર્મિકક્રિયા ભાવસહિત કરવી જોઈએ.

શમનાં આવાં વચન સાંભળી મોહ ચિંતાતુર થઈ ગયો. તેણે પોતાના હૃદયમાં વિચાર્યું કે, "આ જૈન ધર્મનો માર્ગ ઘણો કઠિન લાગે છે. આવા વિષમ માર્ગમાં મારો પ્રવેશ થવો મુશ્કેલ છે. તેથી કોઈ સરલ માર્ગે જઈ ધર્મમાં પ્રવેશ કરવો વધારે યોગ્ય છે." આવું ચિંતવી તેણે પ્રશ્ન કર્યો.

મોહ—મહાનુભાવ, આ જગતમાં કેટલા ધર્મ હશે?

શમ—મોહરાજ, આવું પ્રશ્ન કરવાનો શો હેતુ છે?

મોહ—મારે જાણવું છે કે, તમારા જૈન ધર્મ સિવાય બીજો ધર્મ છે કે નહીં?

શમ—મોહરાજ, ધર્મ તો ઘણા હશે. પણ દેવ, ગુરુ અને ધર્મની શુદ્ધિ તો જૈન ધર્મમાંજ છે, બીજા ધર્મમાં નથી.

મોહ—તેનું શું કારણ ?

શમ— મોહરાજ, તે વાત જ્યારે તારા સમજવામાં આવે ત્યારે સિદ્ધ થ- ય તે શિવાય સિદ્ધ થતા નથી. કારણ કે, તારું હૃદય મિથ્યાત્વથી વાસિત છે.

મોહ—મહારાજ મને તે વાત સિદ્ધ કરાવો.

શમ—હે મોહરાજ, જે ધર્મના આરાધક દેવ, અને ગુરૂથી શુદ્ધ હોય, તે ધર્મ સંપૂર્ણ ગણાય છે. તેમાં સર્વ તત્વોની અંદર ગુરૂ છે, તે પ્રધાન છે. કારણ કે, તેના ઉપદેશને આધારે ધર્મની ક્રિયામાં પ્રવર્તન કરવાનું છે. જો ગુરૂ શુદ્ધ ન હોય તો તેના ઉપદેશને સાંભળનાર સંસારીજીવ સદ્‌ગતિનું પાત્ર બનતો નથી. જે ઔષધને બતાવનાર વૈદ્ય જો મંદ હોય તો રસાયનથી પણ રોગી સારો થતો નથી. સંસારીજીવને તારનાર તે ગુરૂ છે અને તારક ગુરૂ પોતેજ બુડનારો હોય તો તે પોતાના આશ્રિત જીવોને શી રીતે તારી શકે? તેવા કુગુરૂને આશ્રિત થયેલા પ્રાણીઓ આ સંસારસાગરમાં પોતાની મેળેજ બુડી જાય છે. કુગુરૂના ઉપદેશથી ધર્મને લિધે કરેલા ઉદ્યમ વૃથા થાય છે, તેથી ઉત્તમ જીવોએ કદાગ્રહ છોડીને શુદ્ધ ગુરૂને ભજવા જોઈએ. શુદ્ધ ગુરૂને ભજવાથી દેવ તથા ધર્મ પણ શુદ્ધજ પ્રાપ્ત થાય છે, કારણ કે, શુદ્ધગુરૂ હોય તે શુદ્ધ દેવ તથા ધર્મને પ્રરૂપે છે. જેઓ કદાગ્રહથી કુગુરૂને સેવનાર છે, તેઓને પરિણામે શોચનીય સ્થિતિમાં આવવું પડે છે.

શ્રી મુનિસુન્દરસૂરિ તે વિષે નીચે પ્રમાણે આત્માને બોધ આપે છે—

ગુરૂતત્ત્વ—

"...ણ ગુણાનપેક્ષ ।
...શ્ચ નોસ્સિયસિ तत्कसे तु
कुपथ्यनोग्नीव महामयार्त्तः" ॥ १ ॥

"હે આત્મા, ગુરૂની દરકાર વગરના તું ધર્મગુરૂ અનુસરે, ગુરૂ અને ધર્મનો મદ કરે છે, પણ તેવા કાર્યમાં કુપથ્ય ખાનાર મહારોગીની જેમ તારે કેવો ક્લેશ થશે."

હે મોહરાજ, ગુરૂની સેવા કરનારે જીવ ધર્મ તથા કલ્યાણને પ્રાપ્ત કરી [illegible]
[illegible]
[illegible]

परोपकारो व्यवहारशुद्धि—
नृणामिहामुत्र च संपदे स्युः" ॥ १ ॥

" દાક્ષિણ્યતા, લજ્જા, દેવગુરૂની પૂજા, પિતાદિકની ભક્તિ, સુકૃતની અભિલાષા, પરોપકાર, અને શુદ્ધ વ્યવહાર—એટલા વાનાં મનુષ્યોને સંપત્તિને અર્થે થાય છે."

મોહન—ત્યારે વિપત્તિ શાથી થાય ?

રામ—મોહનલાલ વિપત્તિને માટે પણ એ મહાનુભાવ, નીચે પ્રમાણે લખે છે--

" जिनेऽभक्तिर्यमिनामवज्ञा—
कर्मस्वनौचित्यमधर्मसंगः ।
पित्राद्युपेक्षा परवंचनं च
सृजंति पुंसां विपदं समंतात्" ॥ १ ॥

" જિનભગવાન ઉપર અભક્તિ, [illegible] [illegible] વિપત્તિ આપે છે.

[illegible]

વાની રીતિ કેમ બનાવે છે ? વિદ્વાન્ બોલ્યો—પ્રથમ કોઈ જ્ઞાની માણસને મળ એટલે તે તને તે બજારનો માર્ગ બતાવશે. તેણે કહ્યું, તેવા જ્ઞાની માણસ ક્યાં મળશે ? વિદ્વાને કહ્યું, તે શોધ કરતાં મળી આવશે. અને તે શુદ્ધગુરૂ એવા નામથી ઓળખાય છે. તે તને ધર્મની બજાર બતાવશે એટલે તેમાંથી તું સુખને ખરીદ કરી શકીશ. સુમેન્દુ માણસે પુનઃ હોંશીયારીથી પ્રશ્ન કર્યો—તે સુખને ખરીદ કરવામાં કેટલું ધન જોઈએ ? વિદ્વાને કહ્યું, સુખને ખરીદ કરવામાં ત્રણ રત્નો આપવાં પડશે અને તે રત્નરૂપ મૂલ્યથી તે સુખ ખરીદી શકાશે. સુમેન્દુ બોલ્યો—તે કયા રત્નો ? તે કૃપા કરી જણાવો. વિદ્વાન્ ઉત્સાહથી બોલ્યો—જિનપૂજા, ધર્મશ્રવણ, અને વિરતિ એ નામના રત્નોથી સુખ ખરીદી શકાય છે. સુમેન્દુએ કહ્યું, એવા રત્નો મારી પાસે નથી, તો તે ક્યાંથી લાવવા ? વિદ્વાને કહ્યું, જ્યાંસુધી તું એ ત્રણ રત્નો મેળવીશ નહીં, ત્યાંસુધી તને સુખ પ્રાપ્ત થવાનું નથી. પછી તે વિદ્વાને તેને જિનપૂજા, ધર્મશ્રવણ અને વિરતિ વિષે પ્રતિબોધ કર્યો, જેથી તે સુમેન્દુ પુરૂષ હૃદયમાં પ્રતિબુદ્ધ થઈ ગયો. અને તેણે તે વિદ્વાન્ પુરૂષનો મોટો આભાર માન્યો હતો.

હે મહારાજ, આ ઉપરથી દરેક ભવિજને સમજવું જોઈએ કે, સુખને ખરીદ કરવાને આ જગતમાં જિનભક્તિ, ધર્મશ્રવણ અને વિરતિ એ ત્રણજ સાધન છે. તે સિવાય કદિપણ ઉત્તમ પ્રકારનું સુખ સંપાદન થઈ શકતું નથી. તેવાજ તાત્પર્યનો ઉપદેશ મહારાજ મુનિસુંદરસૂરિ પોતાના અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમમાં આપે છે—

"नत्वर्पत्र नार्चति जिनं सुगुरोश्च धर्मं,
नाकर्णयस्यविरतं विरतिं न धत्से ।
सार्थं निरर्थमपि च प्रचिनोष्यघानि,
मूल्येन केन तदमुत्र समीहसे शम्" ॥ १ ॥

"હે ભદ્ર, તું જિનભગવંતને ભક્તિથી પૂજતો નથી, શુદ્ધ ગુરૂ પાસેથી ધર્મ સાંભળતો નથી અને હંમેશાં વિરતિને ધારણ કરતો નથી, અને ઉલટો સાર્થ તથા નિરર્થક પાપનો સંચય કરે છે, તો પછી કયા મૂલ્યથી તું સુખને ખરીદ કરી શકીશ ?" ૧

રાજાનાં આ વચનો સાંભળી મંત્રીએ કહ્યું. મહાનુભાવ, આપે કહ્યું, તે યથાર્થ છે, તથાપિ આ જગતમાં કેટલાએક મૂલ્યથી સુખની ઇચ્છાવાળા પુરૂષો હોય છે. આ-

સાધુ—મહારાજ, આપ મારા ગુરુ તમેજ છો અને હું તમારો શિષ્ય આવ્યો છું.

રામ—મહારાજ, આપુંથી નામમાં મારું માહાત્મ્ય છે. આપુંથી મારી શરણ આપાય નહિ. તમેજ મારા ગુરુપદ પણ લેવાય નહિ.

સાધુ—મહાભાગ, તમારા સિવાય મને બીજો ગુરુ કોણ મળશે?

રામ—આ મહાતીર્થ છે. આ સ્થળે અનેક ગુરુઓ [illegible] તેમની [illegible] પાસે જઈ ગુરુ [illegible].

સાધુ—મહાનુભાવ, જો આપની ઇચ્છા હોય તો હું કોઈ ગુરુને કરી લઉં, પણ આપ કૃપા કરી મારી સાથે ચાલો. આપના વિના આ પવિત્ર તીર્થમાં મારાથી શાંતિ થઈ શકશે.

રામ—મહારાજ, મારી સાથે આપથી શાંતિ આવી શકશે? હું રામ એ સ્થળે આવું, તો પછી મારું [illegible] નહિ.

સાધુ—મહાભાગ, જ્યારે આપ એવું કહો છો તો પછી આ તીર્થમાં [illegible] [illegible].

રામ—મહારાજ [illegible]

[illegible]

સાધુ—[illegible]

રામ—[illegible]

[illegible]

ચતુર્થ અંક સમાપ્ત.

શામ—યતિરાજ, તમને જો હું સત્ય કહીશ તો તમને માઠું લાગશે. [illegible], તમે કદાગ્રહથી [illegible] છો.

યતિ—મારા મનમાં કાંઈ પણ માઠું લાગશે નહીં, જે સત્યદોષને દર્શા[illegible]

શામ—યતિરાજ, તમે શો અભ્યાસ કર્યો છે?

યતિ—મેં સંસ્કૃત અને માગધી ભાષાના કેટલાએક ધાર્મિક ગ્રંથો વાંચ્યા છે.

શામ—તમે અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ નામે ઉત્તમ ગ્રંથ વાંચ્યો છે?

યતિ—ના, તે ગ્રંથ મારા વાંચવામાં આવ્યો નથી. તથાપિ તેનું પવિત્ર ના-મ મારા સાંભળવામાં આવ્યું છે.

શામ—યતિરાજ, જો તમે એ પવિત્ર ગ્રંથ વાંચ્યો હોત તો તમે [illegible] આ મલિન મોહને આશ્રય આપતે નહીં. તેમજ ચારિત્ર એ કેવો દિવ્ય ગુણ છે. અને તેનું માહાત્મ્ય કેવું અદ્ભુત છે? એ વાત તમારા સમજવામાં આવતે.

યતિ—મહારાજ, [illegible] તો [illegible] હવે તમે મને તે ગ્રંથનો ઉપદેશ આપો.

મોહ—મ[illegible] તે [illegible] સાથે મને પણ લાભ મળે.

શામ—હે યતિરાજ [illegible] અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ [illegible] યતિશિક્ષોપદેશ [illegible]

યતિ [illegible]

[illegible]

[illegible] जवनादिभि [illegible]

[illegible] [illegible] ॥

[illegible]

[illegible] ॥

હમેશાં જેના છે તે, તેવા મુનિરાજ આ સંસારરૂપ સમુદ્રને તરી ગયા છે અને તેમનેજ અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ ૨.

યતિરાજ જૈનમુનિઓના [illegible] આવા હોય છે અને તેઓ [illegible] છે કે નહિ?

યતિ—મહારાજ, આજકાલ એવા ગુણવાળા મુનિ તો કોઈકજ હશે.

રામ—યતિ, તમુ આત્મઅભિમાની એવા સાધુઓનો સંગ પણ થયો નથી [illegible] અને [illegible] છે.

યતિ—મહારાજ [illegible] ગુણ ન હોય, પણ તેઓમાંથી કેટલાક [illegible] માયામાં રહે [illegible]

રામ—યતિરાજ તમારામાં [illegible]

યતિ—[illegible]

[illegible]

રામ—[illegible]

યતિ—[illegible]

રામ—[illegible]

યતિ—[illegible]

રામ—[illegible]

તેઓ અજ્ઞાનમુનિઓ જ કરે છે. તેને માટે મહોપકારી મુનિ સુંદરસૂરિ કહે [illegible]
ને કદિ નહિ એમ કહે છે—

"आजीविकार्थमिह यद्यतिवेषमेषं,
धत्से चरित्रममलं न तु कष्टभीरुः।
तद्वेत्सि किं न न बिभेति जगज्जिघत्सु—
र्मृत्युः कुतोऽपि नरकश्च न वेषमात्रात्" ॥ १ ॥

"હે મુનિ, તું આ જીવિકાને માટે વેષ ધારણ કરે છે. અને કષ્ટથી ભય પામી નિર્મળ ચારિત્રને ધારણ કરતો નથી. એ શું તું નથી સમજતો 'જગતને ભક્ષણ કરનાર મૃત્યુ અને નરક કોઈ પણ વેષથી ભય પામતાં નથી.'"

ત્યાં તે મહાત્મા કહે છે કે, 'હે મુનિ, ચારિત્ર વિના મુનિનો વેષ ધરી [illegible] છે અને [illegible] ઉપધિની [illegible] છે, તેથી તમે [illegible] કે નરકમાં જવું પડે છે તે નરકમાં તું [illegible] અને તેથી [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ના ભોળા લોકોને ઉતરે છે, તેથી તે પાપ સાથે વિઘ્ન થાય છે. કેટલાએક મુનિ ક્રિયા, યોગ, તપ, અને શાસ્ત્ર વિના સિદ્ધિની ઇચ્છા રાખે છે, તેઓને કોઇ જાતની સિદ્ધિ મળતી નથી. એવા અધમ મુનિઓ તો ખ્યાતિની ઇચ્છાથી વૃથા પરિતાપ કર્યા કરે છે. એવા મુનિએ યાદ રાખવું કે, જ્યાંસુધી તેનામાં ક્રિયા, યોગ, તપ અને શાસ્ત્રનો પ્રકાશ પડ્યો નથી, ત્યાંસુધી તેનું બધું આચરણ બકરીના ગળાના સ્તન જેવું છે. જે મુનિ પોતે ગુણ રહિત છે તે છતાં લોકો પાસેથી નમસ્કાર, સ્તુતિ અને સન્માનની ઇચ્છા રાખે છે, તે તેની મોટામાં મોટી મૂર્ખતા છે. તેવા તેવી મુનિઓને પાડા, બેલ, અશ્વ, ઉંટ, ગધેડા વગેરેના જન્મ લીધા વિના છુટકો નથી. શુદ્ધ જૈન મુનિએ તો પોતાના ચારિત્રના ગુણ મેળવવા જોઇએ. ચારિત્રના ગુણ વિના આ સંસારના દુઃખનો ક્ષય થતો નથી. તેથી મુનિએ તે ગુણ મેળવવા જોઇએ. ગુણ વિના સ્તુતિ વગેરે શા કામનાં છે? તેને માટે મહોપકારી મુનિસુંદરસૂરિ લખે છે. કે—

"नैवंद्गुणी मुग्धहृत्तर्नहि स्तवै
नं ख्यातिदानार्चनवंदनादिभिः।
विना गुणान्नो [illegible]

પાર થાય છે. પણ તેનું પરિણામ કેવું નઠારું આવશે ? તે તેના જાણવામાં આવતું નથી. સુવર્ણની કટારી જો ઉદરમાં મારી હોય તો ક્ષણમાં પ્રાણનો નાશ શું નથી કરતી? મુનિએ હૃદયથી વિચારવું જોઇએ, કે પોતે શામાટે ચારિત્ર લીધેલું છે? પોતાનું શું કર્તવ્ય છે અને પોતાના જ્ઞાનની સાર્થકતા શેમાં છે આવો વિચાર કરનાર યતિ પણ પોતાના ધર્મની વિરૂદ્ધ પ્રવર્ત્તતો નથી. ચારિત્રનો શુદ્ધ હેતુ નહિ જાણનાર યતિ જાણે પોતે સર્વ લોકોનો પૂજ્ય બન્યો હોય, તેવું માની ધર્મની વિરૂદ્ધ આચરણ કરે છે. તેવા મુનિ અંતે દુર્ગતિના વિષમ માર્ગના પથિક બને છે. મહાત્મા મુનિસુંદર સૂરિ પોતાના અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમમાં લખે છે કે—"કોઇ રંક શ્રાવક આજીવિકા અને લોકોના પરાભવથી કંટાળી કોઇ ગુરૂની મેહેરબાની મેળવી મુનિવેષ ધારણ કરે અને પછી થોડું શાસ્ત્રજ્ઞાન મેળવી વાચાલ થઇ ભોળા લોકોનું બહુ માન મેળવી પોતે જાણે રાજા હોય એવો ગર્વ ધારણ કરે છે.' તેવા મુનિને ધિક્કાર છે. તે અંતે દુર્ગતિમાંજ પડવાનો. મહાત્મા મુનિસુંદરસૂરિનાં આ વચનો અક્ષરે અક્ષર સાચાં છે. હે યતિરાજ, વર્તમાન કાળે તેવા ઘણા યતિઓ સ્થાને સ્થાને જોવામાં આવે છે. તે ઉપર એક કીર્ત્તિવિજયમુનિનું દૃષ્ટાંત પ્રસિદ્ધ છે.

દક્ષિણ દેશમાં **કીર્ત્તિવિજય** નામે એક સાધારણ વિદ્વાન્ અને વાચાળ મુનિ વિચરતા હતા. તેણે પોતાના વાચાળપણાથી દક્ષિણ દેશના ઘણા લોકોને વશ કર્યા હતા. અને એક મોટા શેહેરમાં પોતાના નિવાસના ઉપાશ્રયમાં જ્ઞાનનાં સાધનો અને બીજી ઉપધિનો મોટો સંગ્રહ કર્યો હતો. એક તેમના કોઇ જ્ઞાની અને વિદ્વાન્ ગુરુ વિહાર કરતા કરતા તે દેશમાં આવી ચડ્યા. ગુરૂના આગમની ખબર જાણી મુનિ કીર્ત્તિવિજય ખુશી થયા અને તેણે નગરના સંઘના શ્રાવકોને એકઠા કરી કહ્યું કે, શ્રાવકો, આજે અમારા ગુરૂ આ નગરમાં પ્રવેશ કરવાના છે. તેથી તમે મોટા આડંબરથી તેમનો પ્રવેશોત્સવ કરો. અને એવી રીતે જણાવો કે, તે અમારા ગુરુ જાણે કે, 'આ દેશમાં મારા શિષ્યનો પ્રભાવ કેવો છે.' જ્યાંસુધી અમારા ગુરુ અહીં રહે, ત્યાંસુધી સંઘના આગેવાનોએ હમેશાં ઘણું કરી ખત અમારી પાસે આવવું અને તમે મને કેવું માન આપો છો! એ બધું ગુરુને બતાવી આપવું. મુનિ કીર્ત્તિવિજયની આજ્ઞાથી સંઘના ભોળા લોકોએ તે વાત માન્ય કરી. પછી તેમના ગુરુ ત્યાં આવ્યા અને લોકોએ મોટા આડંબરથી પ્રવેશોત્સવ કર્યો. શાંત અને નિસ્પૃહ એવા તે ગુરૂને તે મોટા આડંબર પસંદ આવ્યો નહીં, તથાપિ દાક્ષિણ્યતાના ગુણને લઇને તે ગુરૂ તે વિષે બોલ્યા નહીં. તે પછી ગુરૂ ઉપાશ્રયમાં આવ્યા, ત્યાં કીર્ત્તિવિજયની સૂચના પ્રમાણે સંઘના આગેવાનો વારંવાર કીર્ત્તિવિજય પાસે આવવા લાગ્યા અને કીર્ત્તિવિજયનું બહુ માન કરવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે કેટલાએક દિવસ સુધી ગુરૂ તે સ્થળે રહ્યા, અને પોતાના શિષ્ય કી-ર્તિવિજયનું બહુ માન અને ચારિત્ર ધર્મ તરફ અનાદર જોઈ તે મહાનુભાવે હૃદ-યમાં વિચાર્યું, "શિષ્ય કીર્તિવિજયની પ્રગતિ તદન ધર્મ વિરૂદ્ધ છે અને જો આ પ્રગતિ આવો વખત રહેશે તો તે દુર્ગતિનું પાત્ર બની જશે" આવું વિચારી તેને પ્રતિબોધ આપવાની ઈચ્છાથી ગુરૂએ કહ્યું, "ભદ્ર, આવતી કાલે મારે વિહાર કરવો છે. અને જો તમે તમારા આત્માનું હિત કરવા ઈચ્છતા હો તો તમે પણ મારી સાથે ચાલો, " ગુરૂના આ વચન સાંભળી મુનિ કીર્તિવિજય બોલ્યા—" મહારાજ, આપ શામાટે વિહાર કરો છો ? આ ક્ષેત્રમાં કેવો આનંદ છે ! તેનો આપ વિ-ચાર કરો. યદિ આપ વિહાર કરવાને ઈચ્છતા હો તો ભલે વિહાર કરો, પણ મારા-થી તો આ ક્ષેત્રનો આનંદ મુકી શકાય તેમ નથી. " શિષ્યનાં આ વચન સાંભળી તે જ્ઞાની ગુરૂ અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમનું નીચેનું પદ્ય બોલ્યા—

" विराधितैः संयमसर्वयोगैः
पतिष्यतस्ते भवदुःखराशौ ।
शास्त्राणि शिष्योपधिपुस्तकाद्या
भक्ताश्च लोकाः शरणाय नालम्" ॥ १ ॥

પ્રવેશ કરવા દેશે નહીં. તું આ પવિત્ર તીર્થમાં આવ્યો, વળી અમારી સાથે ચર્ચા કરવાથી તારા હૃદયમાં કાંઈક પ્રતિબોધ થયો, તેથી તને એ અગ્નિમાં મુખપ્રક્ષાલન કરવા દીધું, નહીં તો કોઈ પણ પવિત્ર વસ્તુ તારો સ્પર્શ કરે નહીં. તથાપિ હે મોહરાજ ! માત્ર મુખપ્રક્ષાલન કરવાથી પણ તને ઘણો લાભ થયો હોય, એમ દેખાય છે!

મોહરાજ—મહાનુભાવ, હવે કૃપા કરી મારા કલિનસ્વરૂપનો શી રીતે નાશ થાય? તે ઉપાય કહો. મને હવે નિશ્ચય થઈ ગયો છે કે જ્યાંસુધી મારામાં કલિનસ્વરૂપ છે, ત્યાંસુધી મારો ઉદ્ધાર થવાનો નથી. હવે મારા મલિન આત્માને શુદ્ધ થવાનો સન્માર્ગ બતાવો.

શમ—મોહરાજ, તારી મનોવૃત્તિ જોઈ હૃદયને આનંદ થાય છે. હવે અલ્પ સમયમાં તારા આત્માનો ઉદ્ધાર થઈ જવાનો. તું તારા મલિન સ્વરૂપથી [illegible] શુદ્ધ સ્વરૂપનો ભાજન થઈશ.

આ વખતે પેલા યતિ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યા—

યતિ—મોહરાજ, આ મહાનુભાવ શમ દેવતા જે કહે છે તે યથાર્થ છે. [illegible] અલ્પ સમયમાં તારા આત્માનો ઉદ્ધાર થઈ જશે.

હે શમદેવતા, કૃપા કરીને આ મોહના કલિનસ્વરૂપનો નાશ કરવાનો ઉપાય કહો. તે સાંભળી મને પણ અત્યંત લાભ થાય.

યતિનાં આ વચન સાંભળી મોહે કહ્યું —

મોહ—મુનિરાજ, તમને વળી શો લાભ થાય?

યતિ—મોહરાજ, તને ઉપદેશ આપતાં તે મારા [illegible] મને પણ પ્રત્યક્ષ લાભ થાય.

મોહ—મુનિરાજ મને ઉદ્ધારને માટે ઉપદેશ આપતાં તેમાં તમને શી રીતે લાભ થાય?

યતિ—મોહરાજ, [illegible] મને લાભ થાય, તેમાં [illegible]? એ વાત તો એક [illegible] સમજશે, પણ આપ તેથી [illegible]

શમ—મોહરાજ, [illegible] આ યતિને તો [illegible] પણ [illegible]

યતિ—[illegible] શી રીતે?

હોય ત્યાંસુધી તને સાથે ગમવાને કોઇ પણ ઇચ્છા કરશે નહિં. પ્રથમ તું નિર્લેપ થા, પછી તારો અંગીકાર કરવામાં કોઇ જાતનો બાધ આવશે નહીં.

મોહ—મહાશય, કેવી રીતે મારા દુરિતસ્વરૂપનો મારે ત્યાગ કરવો? તે ઉપાય બતાવો, જેથી હું તે ઉપાય કરવાને તત્પર થાઉં.

શમ—માહનરાજ, જેન તારે તે ઉપાય કરવો હોય તો અહિંથી થોડે દૂર આવેલી શત્રુંજયા નદીમાં જા અને તેમાં સ્નાન કરી શુદ્ધ થઇ પાછો આવ, એટલે હું તને તે ઉપાય બતાવું. શમનાં આવાં વચન સાંભળી મોહરાજ તે યતિને તે સ્થળે રહેવાની પ્રાર્થના કરી પોતે શત્રુંજયા નદીમાં સ્નાન કરવાને ગયો. શમ અને પેલા પવિત્ર મુનિ (યતિ) તેની રાહ જોતા તે સ્થળે ઉભા રહ્યા, અને સિદ્ધગિરિના દર્શન કરી ઉત્તમ પ્રકારની ભાવના ભાવવા લાગ્યા.

खंड पांचमो समाप्त.

खंड ६ ठो.

મોહ શત્રુંજયા નદીમાં સ્નાન કરવા ગયો, ત્યાં તે નદીના અધિષ્ઠાયક દેવતાએ તેને સ્નાન કરતાં અટકાવ્યો. ત્યારે તેનું ઘણું આગ્રહ કરી, ત્યારે માત્ર તેને તેના મુખનું પ્રક્ષાલન કરવા દીધું. એ રીતે જળમાં નાખવાથી તેની મનોવૃત્તિ જરા નિર્મળ થઇ ગઇ. તે મોહમય કુકર્મોની અંદર જરા ઝાંખો થઇ ગયો. જ્યાં પેલા યતિ અને શમ ઉભા હતા ત્યાં તે આવ્યો. તેના આવતા તે બંને મહાશયોના અનુગ્રહ ઈચ્છા કરી.

મોહની મનોવૃત્તિમાં થોડો ફેરફાર થઇ ગયો છે, એવું જાણી શમે તેના ઉદ્ધાર કરવાનો વિચાર કરી કહ્યું—

શમ—કેમ મોહરાજ, શત્રુંજયા નદીમાં સ્નાન કરી આવ્યો?

મોહ—કૃપાનિધાન, તે નદીના અધિષ્ઠાયક દેવતાએ મને સ્નાન કરતાં અટકાવ્યો છે, તેથી માત્ર મુખપ્રક્ષાલન કરી પાછો આવ્યો છું.

શમ—મોહરાજ, જ્યાંસુધી તારા સ્વરૂપમાં દોષ છે, ત્યાંસુધી કોઇ પણ તને

પ્રવેશ કરવા દેતો નથી. તું આ પવિત્ર તીર્થમાં આવ્યો, વળી અમારી સાથે ચર્ચા કરવાથી તારા હૃદયમાં કાંઇક પ્રતિબોધ થયો, તેથી તને એ સરિતામાં મુખપ્રક્ષાલન કરવા દીધું, નહીં તો કોઇ પણ પવિત્ર વસ્તુ તારો સ્પર્શ કરે નહીં. તથાપિ હે મોહરાજ! માત્ર મુખપ્રક્ષાલન કરવાથી પણ તને ઘણો લાભ થયો હોય, એમ દેખાય છે?

મોહરાજ—મહાનુભાવ. હવે કૃપા કરી મારા દુરિતરૂપનો શી રીતે નાશ થાય? તે ઉપાય કહો. મને હવે નિશ્ચય થઇ ગયો છે કે મારું દુરિતસ્વરૂપ છે. ત્યાંસુધી મારો ઉદ્ધાર થવાનો નથી. હવે મારા મલિન જીવનને શુદ્ધ થવાનો સન્માર્ગ બતાવો.

શમ—મોહરાજ. તારી મનોવૃત્તિ જોઇ હૃદયને આનંદ થાય છે. હવે અલ્પ સમયમાં તારા આત્માનો ઉદ્ધાર થઇ જવાનો. તું તારા મલિન સ્વરૂપથી દૂર થઇ શુદ્ધ સ્વરૂપનો ભાજન થઇશ.

આ વખતે પેલા યતિ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યા—

યતિ—મોહરાજ આ મહાનુભાવ શમ જેવા જે કહે છે તે યથાર્થ છે. હવે અલ્પ સમયમાં તારા આત્માનો ઉદ્ધાર થઇ જશે.

હે શમદેવ. [illegible] કરીને આ મોહના [illegible] ના નાશ કરવાનો ઉપાય કહો. તે સાંભળી મને [illegible]

[illegible]

મોહ—[illegible]

યતિ—[illegible]

[illegible]

મોહ—[illegible]

યતિ—[illegible]

[illegible]

શમ—[illegible]

[illegible]

યતિ—[illegible]

શમ—મોહરાજ, હજુ તારૂં દુરિતસ્વરૂપ તારામાં રહેલું છે, તેથી તારા હૃદય ઉપરથી મલિનતાની છાયા તદ્દન દૂર થઈ નથી. જ્યારે તે મલિન છાયા હૃદય ઉપરથી દૂર થઈ જશે, ત્યારેજ તારા હૃદય ઉપર ઉપદેશની વાણી ચિરકાળ સ્થાયી રહી શકશે. જ્યાંસુધી એવી સ્થિતિમાં તું આવ્યો નથી, ત્યાંસુધી તારા કરતાં આ મુનિ મો વધારે અધિક છે. તેમનું હૃદય તદ્દન શુદ્ધ થઈ ગયેલું છે. તે સાથે તેમનામાં વિવેક છે અને તેમના પૂર્વ સંસ્કારો બળવાન્ છે, તેથી તેમના હૃદયમાં ઉપદેશની જેવી સ્થિરતા થાય, તેવી તારા હૃદયમાં કદિ પણ થાય નહીં.

યતિ—મહાનુભાવ, એ આપનીજ કૃપાનું ફળ છે.

મોહ—મહાશય, આપ કહો છો, તે સત્ય છે. મારા કરતાં આ મુનિરાજ ઉપદેશના અધિકારી વિશેષ છે.

શમ—મોહરાજ, કેવળ તે ઉપદેશના અધિકારી છે, એટલુંજ નહીં, પણ તે ઉપદેશકપણાના પણ અધિકારી છે. તેમનો પવિત્ર ઉપદેશ શ્રોતાના હૃદયપર સારી અસર કરે છે

યતિ - મહાશય, હવે કૃપા કરી ઉપદેશનો આરંભ કરો. આ મોહરાજ પોતાનું દુરિતસ્વરૂપ શા રીતે છોડી શકે? તેને માટે ઉપદેશ આપો.

શમ જો મોહરાજને પોતાના દુરિતસ્વરૂપનો ત્યાગ કરવો હોય તો તેણે [illegible] ઉપાય [illegible] ઉપાય મિથ્યાત્વાદિ વિરોધ એટલે મિથ્યાત્વ વગેરેનો નિરોધ [illegible] ઉપાય [illegible] એટલે સારી પ્રવૃત્તિ કરવી, અને [illegible] [illegible] સમતાને [illegible] માની ધારણ કરવું આ ત્રણ ઉપાય [illegible] છોડી શકશે અને તેથી પોતે શુદ્ધ થઈ [illegible] પરમ [illegible] શમના આ વચન સાંભળી મોહે [illegible] મહાનુભાવ [illegible] મન તે ત્રણ ઉપાય બતાવો અને મારા [illegible] ઉદ્ધાર કરો

[illegible] કહ્યું, [illegible] તે ત્રણ ઉપાય સમજાવો કે જેથી મને [illegible] [illegible] નિષ્ફળ થતો નહિ.

[illegible] અને યતિની પ્રાર્થના ઉપરથી [illegible] શમ પ્રસન્ન થઈ નીચે પ્રમાણે બોલ્યા

શમ —[illegible] મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને [illegible] [illegible] મિથ્યાત્વ વગેરે પાંચ આશ્રવ અને [illegible]

यातिं तंदुलमत्स्यो द्राक्

सप्तमीं नरकावनीम्" ॥ १ ॥

"હે વિદ્વાન, તું તારા મનને સંવૃત કર. કારણ કે જેનું અસંવૃત મન છે એવો તંદુલમત્સ્ય સત્વર સાતમી નરકભૂમિમાં જાય છે." ૧

હે મોહરાજ, વળી પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિનું દૃષ્ટાંત ચરિતાનુયોગમાં પ્રખ્યાત છે. તે રાજર્ષિને તેના મનનો પ્રસર અને સંવર નરક તથા મોક્ષના હેતુ રૂપ થયા હતા.

શમનાં આ વચન સાંભળી યતિએ પ્રશ્ન કર્યો—મહાનુભાવ, 'એ મનનો સંવર પ્રાણાયામ કરવાથી થાય છે,' એવું મેં સાંભળ્યું છે, તો તે સત્ય છે કે અસત્ય?

શમ—યતિરાજ, એ વાત જૈન શાસ્ત્રમાં નથી. માત્ર પ્રાણાયામથી પવનનું સાધન કરી મનનો રોધ થતો નથી. જો એ વાત સત્ય હોય તો એકેંદ્રિય વગેરે જીવોને એવું ધ્યાન કાયમ રહે છે. કારણ કે એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચોરિંદ્રિય અને અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય એ જીવોને સ્વભાવથીજ મનનો અભાવ છે. તેમને મનોવ્યાપારની પ્રવૃત્તિજ નથી. તો તે બધાને સદા મહાધ્યાની કહેવા જોઈએ; પણ તેમ નથી. પવનનું સાધન કરવું, એ સમાધિ લક્ષણ ધ્યાનમાં ઉપયોગી નથી. શ્વાસનો નિરોધ કરવો, એ ક્લિષ્ટ કર્મ છે, તેથી ઉલટું મન અતિશય વ્યાકુલ થાય છે. જે ધર્મ તથા શુક્લધ્યાનથી મનની સ્થિરતાને ભજે તેજ ખરેખરો ધ્યાની કહેવાય છે. અને એવો ધ્યાની સ્તુત્ય છે. તેને માટે મુનિસુંદરસૂરિ લખે છે કે,

"सार्थं नरर्थकं वा यन्

मनः सुध्यानयंत्रितम् ।

विरतं दुर्विकल्पेभ्यः

पारगांस्तान् स्तुवे यतीन्" ॥ २ ॥

"જેનું મન સફલ અથવા નિરર્થક હોય પણ જો તે શુભધ્યાનથી અંકિત હોય અને નઠારા સંકલ્પ—વિકલ્પોથી વિરામ પામ્યું હોય, તેવા સંસારના પારગામી યતિઓને હું સ્તવું છું."

હે મોહરાજ, આ પ્રમાણે મનનો ગુપ્તિયોગ કરવો, એ તારા મોહસ્વરૂપને દૂર કરવાનો છે. હવે તેવી રીતે વચનયોગને પણ શુભ કરવાનો છે. હમેશાં મુખમાંથી નિ-

" જેઓને વિષયાદિના સંયોગનો અભાવ છે, તેના તો કયા કયા સંયમો ન ગણાય! પણ જેઓ રાગદ્વેષ અને મનોયોગના અભાવથી એકદમ જે મન [illegible] રાગદ્વેષ રહિતપણે અંતરવાળા છે, તેઓને હું સ્તવું છું."

હે મોહરાજ, તેથી વિષય તથા કષાય વગેરેથી જે વિકલ્પ ઉત્પન્ન થાય છે, તેનો ત્યાગ કર અર્થાત્ મન અંદર કર તેજ પુરૂષ મોહના દુરિતસ્વરૂપને દૂર કરી શકે છે. જ્યારે મન સ્થિર થાય એટલે મિથ્યાત્વ વિગેરેનો નિરોધ થાય છે. તે નિરોધ થવાથી મોહરાજા વિલીન થઇ જાય છે. હે મોહરાજ, તેથી મિથ્યાત્વ વગેરેનો નિરોધ કરીશ, એ તારા દુરિતસ્વરૂપને દૂર કરવાનો પ્રથમ ઉપાય છે. એ ઉપાય સેવવાથી તારા સ્વરૂપની અંદર નિર્મળતા સ્વતઃ પ્રાપ્ત થશે. એટલે તું દૂર થઈ આ સિદ્ધિનિની વાર્તાને સફળ કરી શકીશ

ગુરુના આવાં વચનો સાંભળી મોહના મલિન હૃદયમાં સારી અસર થઈ. જાણે તેના પૂર્વના મલિન સંસ્કાર દૂર થઈ ગયા હોય, તેવી તેને ઉત્તમ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ. મોહ આનંદ પામીને બોલ્યો

મોહ—મહાનુભાવ, આપે કહેલ પ્રથમ ઉપાય મારા સમજવામાં આવ્યો છે. મન, વચન અને કાયાના યોગની શુદ્ધિનું અદ્ભુત માહાત્મ્ય મારા મનોમંદિરમાં પ્રદીપ્ત થયું છે. હવે [illegible] કરી બીજો ઉપાય બતાવો.

[illegible] — મહાશય, મોહની [illegible] ઉત્તમ ઉપાયથી [illegible] [illegible] બીજો ઉપાય [illegible]

[illegible] બીજો ઉપાય [illegible]

[illegible]

કોઇ પણ પદાર્થ ઉપર પછી મોહ રહેતો નથી એટલે મોહના મલિન સ્વરૂપમાંથી મુક્ત થઇ જવાય છે. એટલુજ નહીં પણ જો એ સમતાની આત્માની સાથે એકતા કરવામાં આવે તો મોક્ષ પત્તિ પણ તેના હસ્તગત થઇ જાય છે.

આ વખતે મોહે શંકા લાવીને પુછયું.

મોહ—મહાશય, હું સમતાનો અર્થ સમજ્યો, પણ તે સમતાની આત્મા સાથે એકતા શી રીતે થાય ? તે મને સમજાવો.

શમ—મોહરાજ, તારી શંકા વ્યાજબી છે. તેનો ઉત્તર સાંભળ—સમતાની આત્મા સાથે એકતા કરવામાં અભ્યાસની જરૂર છે. હમેશાં તેનો અભ્યાસ રાખવાથી સમતા અને આત્માનું ઐક્ય થઇ જાય છે. તેને માટે મહાત્મા મુનિસુંદરસુરિ નીચે પ્રમાણે લખે છે—

" एवं सदाभ्यासवशेन सात्म्यं
नयस्व साम्यं परमार्थवेदिन् ।
यतः करस्थाः शिवसंपदस्ते
भवंति सद्यो भवभीतिभेत्तुः " ॥ १ ॥

" પરમાર્થના જાણનાર હે [illegible] આ રીતે અભ્યાસ કરીને તું તારા આત્માની સાથે સમતાને [illegible] જેથી આ સંસારના ભયને ભેદનારા એવા [illegible] મોક્ષ [illegible] હસ્તગત થાય છે.

[illegible] સમતા અને આત્માનું [illegible] થાય [illegible] ઉપર પડેલી [illegible] [illegible] વિમદ્દષ્ટિમાં રહેવું છે [illegible] સમતાની [illegible] સમદ્દ [illegible] સમદ્દષ્ટિ [illegible] વિમદ્દષ્ટિ [illegible] નથી [illegible] સમદ્દષ્ટિ [illegible] થાય [illegible] મલિન [illegible] પણ [illegible] તેથી [illegible] સમતાની સાથે [illegible] તેની સાથે એકતા [illegible] નહીં [illegible] જેથી [illegible] સમતામાં [illegible] ઉદ્ધાર [illegible] હે [illegible], [illegible] આ રીતે સમતા[illegible] [illegible] એક [illegible] રાખજે. [illegible] [illegible] તે [illegible] આત્મા છે, એમ સમજજે. [illegible] [illegible] તારા આત્માને [illegible] એક [illegible] [illegible] કરી [illegible] પરમ [illegible] પ્રાપ્ત કરી [illegible]. [illegible] તેની

સર્વ બીજા મુનિઓ હૃદયમાં અંકિત થઈ જતા હતા. તેમની ઉ-
નેક મુનિઓ તેમને વંદના કરવાને આવતા અને તેમની પાસેથી
વવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. તેમને જોઈ સર્વના મનમાં એમજ
મા મુનિના જેવી વૃત્તિ આપણે ક્યારે પ્રાપ્ત કરીએ!' એ વૃત્તિનું
ર્વદા તેમની પાસે આવતા અને તેમની ઉત્તમ પ્રકારની વૈયાવચ્ચ
વખતે મહાત્મા શાંતરૂપે ધ્યાન કરતા હતા તેમણે પોતાનું હૃદય
તું તો લીન કર્યું હતું કે જે ધ્યેય વસ્તુ શિવાય બીજી કોઈ પણ કાર્ય
તું. મહાત્માની આ ઉત્તમ સ્થિતિને જોઈ મુનિઓ પવિત્ર થઈ
ને હૃદયમાં તેવી ભાવના ભાવવાને તત્પર થતા હતા. કોઈ તેમના
ઈ નેત્ર સામું, કોઈ નાસિકા સામું અને કોઈ બીજા નિશ્ચલ રહેલા
જોઈ રહ્યા હતા. કેટલીવાર પછી એ મહાત્મા ધ્યાનથી નિવૃત્ત થયા.
સમાનદૃષ્ટિ પાસે બેઠેલા મુનિઓ તરફ પ્રસાર કરી તથાપિ એ દૃષ્ટિ-
દર્શનીજ દેખાતી હતી. કોઈ જાતની વિકૃતિનો તેને સ્પર્શ થતો ન-
તી એવી આનંદથી પૂર્ણ અને શાંતરસના પ્રસાદથી પ્રસાદિત
ઈ તે મુનિઓ સાનંદાશ્ચર્ય થઈ તેમને નમવા લાગ્યા. તે સમયે મુ-
નેન્દ્ર... તે મુનિઓએ અંજલિ જોડી મહાત્માને વિજ્ઞપ્તિ કરી
, કૃપા કરી અમને જ્ઞાન આપો અને અમારા દારિદ્રને દૂર કરો." મુ-
નીઓની સામગ્રી તે મહાત્મા આશ્ચર્ય પામી બોલ્યા—"મુનિઓ,
હું મારી પાસે તમે કેવા જ્ઞાનની આશા રાખો છો? મુનિઓએ આ-
કહ્યું, 'મહાત્મન્, અમારે દ્રવ્યની ઉપાધિનો કે બીજી કોઈ પુદ્ગલિક
નથી. અમે લૌકિક સ્વાર્થના ઈચ્છક નથી. પણ આપના
મહાજ્ઞાન લેવાની ઈચ્છા રાખીએ છીએ' મહાત્માએ મૃદુહાસ્ય કરી
યું 'મહાજ્ઞાન તમારે જોઈએ છીએ' મુનિઓ હર્ષથી બોલ્યા—
અમારા આત્માને ઉપયોગી થાય અને તમારા જેવી આ ઉત્તમ વૃત્તિ
ત થાય તેવું મહાજ્ઞાન આપો અમારા ચારિત્રરત્નને અલંકૃત કરો.'
મહાત્મા સંતોષ વડે બોલ્યા— મુનિઓ, તમારી ઉત્તમ યાચના જો-
ઈ ખુશી થાઉં છું. જો તમે ખરેખર આત્માના [illegible] કરવા ઈચ્છા
તો હું તમને મહાનુભાવ મુનિસુંદરસૂરિના એક શ્લોકનું દાન દેવા ઈચ્છા
છું. એ અમૂલ્ય શ્લોક તમે સર્વદા હૃદયમાં રાખી તેનું મનન કર્યા કરજો.
આ આર્હત શાસ્ત્રનો સાર [illegible] છે. [illegible]
લાભ થયો હોય તો તે શ્લોકથીજ થયો છે. એ શ્લોકનું વારંવાર

નથી મમતા છે અને સુખનું મૂળ સમતા છે. મમતાને લઈને શોક વધે છે અને સમતાને લઈને સુખ થાય છે. એ મમતાને દૂર કરવાને માટે નિઃસંગપણું પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. એ નિઃસંગપણાને પ્રાપ્ત કરવાનું મૂળ સમતા છે. જો સર્વ ઈષ્ટ તથા અનિષ્ટ પદાર્થોમાં સમતાભાવ રાખવામાં આવે તો નિઃસંગપણું સ્વતઃ પ્રાપ્ત થાય છે. તેને માટે મહાનુભાવ મુનિસુંદરસૂરિ નીચેનો સ્મરણીય શ્લોક લખે છે—

"निःसंगतामेहि सदा तदात्मन्
अर्थेष्वशेषेष्वपि साम्यभावात् ।
अवेहि विद्वन्ममतैव मूलं
शुचां सुखानां समतैव चेति" ॥ १ ॥

"હે આત્મા, તું હમેશાં સર્વ પદાર્થ ઉપર સમતા રાખી નિઃસંગપણાને પ્રાપ્ત કર, અને શોકનું મૂળ મમતા છે અને સુખનું મૂળ સમતા છે; એમ જાણ." ૧

હે મહારાજ, આવો ઉત્તમ વિચાર હૃદયમાં લાવવાથી અવિદ્યાના પિતાની મમતાની સ્થિતિને સુધારી શકો છો. ત્યારે માનસિક સ્થિતિ સુધરે [illegible]

[illegible]

[illegible]

"स्त्रीषु धूर्तेषु निजेषु परेषु वा [illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible]" ॥ २ ॥

"હે [illegible]

[illegible] આનું વિચારી રામે નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

[illegible] તમે [illegible] છો [illegible] તમારા [illegible] અમારું [illegible] છે [illegible] થાય છે [illegible] મની પવિત્ર [illegible] પરંતુ અને [illegible] આવી [illegible] છે. [illegible] આ પવિત્ર [illegible] અને [illegible] સર્વ [illegible] ણ [illegible] છે.

રામનાં આવાં વચનો સાંભળી નિર્મોહ [illegible] મહાનુભાવ, આ [illegible] સર્વ [illegible] પણ આ પવિત્ર તીર્થ [illegible] અત્યંત [illegible] જેવી [illegible] તું આ [illegible] પવિત્ર [illegible] તીર્થનો [illegible]

[illegible] આ પવિત્ર મુનિ [illegible] કાર્યમાં પૂર્ણ [illegible] વર્ગમાં [illegible]

[illegible] મુનિ [illegible] પ્રથમ [illegible]

[illegible]

યતિ—[illegible] આ નિર્મોહને [illegible]

[illegible]

પવિત્ર [illegible] મુનિ [illegible]

[illegible] રામ તેમને [illegible]

[illegible]

[illegible]

રામ—[illegible]

મુનિ—[illegible] છે. [illegible] મુનિ [illegible]

છે? [illegible]

રામ—મુનિરાજ [illegible]

મુનિ—મહારાજ, તો આપનો મહાન્ ઉપકાર થશે.

પછી શમે પોતાના અંતર સ્વરૂપને મુનિની અંદર સ્થાપન કર્યું. પછી તે મુનિ નિર્મોહ તથા શમના સ્વરૂપને સાથે લઇ સિદ્ધગિરિની તળાટીએ ગયા. ત્યાં તીર્થવંદના કરી તેઓ ગિરિરાજપર આરૂઢ થયા. ત્યાં આદિનાથપ્રભુનાં દર્શન કરી નિર્મોહ સહિત તે મહામુનિ સુકૃતના પૂર્ણ પાત્ર બન્યા હતા. જ્યાં નિર્મોહ અને શમ સાથે રહેલા હોય, ત્યાં આત્મિક ઉદય થાય, તેમાં શું આશ્ચર્ય.

આખરે શમે મોહને નિર્મોહ બનાવી મુનિની સાથે જોડી દીધો. શમના સમાગમથી મોહનું મલિન સ્વરૂપ બદલાઇ ગયું અને તે શુદ્ધ થઇ ચારિત્રધારીના યોગને પ્રાપ્ત થયો. એટલે શમે તેની અંદર પોતાનું અંતર શરીર સ્થાપિત કર્યું. જેથી નિર્મોહ, ચારિત્ર અને શમ—એ ત્રિપુટીનો પૂર્ણ યોગ થઇ આવ્યો. જ્યારે એ ત્રિપુટી સાથે મળી એટલે તીર્થભૂમિનો પવિત્ર પ્રસાદ પ્રાપ્ત થયો અને તેથી તેમની સર્વ ગતિ સાર્થકતા થઇ આવી. જે સાર્થકતાથી આત્મા પ્રમોદ ભાવના ને પ્રાપ્ત થયો હતો જે પ્રમોદ ભાવના નીચે પ્રમાણે હતી—

> "अपास्ताशेष दोषाणां वस्तुतत्त्वावलोकिनाम् ।
> गुणेषु पक्षपातो यः स प्रमोदः प्रकीर्तितः ॥ १ ॥

अध्यात्मकल्पद्रुम.

સમાપ્ત

કમાં દૃષ્ટાંતો સંપૂર્ણ મદદ કરે તેમ છે. માટે જૈનશાળાઓમાં ખાસ કરી ધોરણોમાં દાખલ કરવાથી વધારે ફાયદો થવા સંભવ છે.

શ્રીચંદ્ર કુમાર.

યાને

આનંદ મંદીર.

—:o:—

શ્રાવક ધર્મનું રહસ્ય દર્શાવનાર ઉત્તમ નોવેલ.

દ્વિતીયાવૃત્તિ.

ઉપરના નામનું નોવેલ અમારા તરફથી છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયેલું છે. આ ગ્રંથની વસ્તુ સંકળનામાં "શ્રીચંદ્ર કુમાર" ના ચરિત્રનો વિષય છે, જે અતિ મનોહર અને બોધક છે, એટલુંજ નહિ, પણ તે વિષય એટલો તો રસિક છે કે, તે વાંચવામાં ઘણો આનંદ થાય છે. તે સિવાય શ્રી જૈન ધર્મ તત્વનો બોધ થાય, એવી યોજના આ ગ્રંથમાં પ્રત્યેક સ્થળે કરેલી છે; જેથી વાચકવર્ગને આનંદની સાથે ધર્મજ્ઞાનનો અમૂલ્ય લાભ પ્રાપ્ત થઇ શકે તેવું છે. આ ગ્રંથ રોયલ ૮ પેજી ૪૫૦ પૃષ્ટનો સુંદર કાગળમાં અને સુંદર ટાઇપમાં છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયો છે, અને બાઇન્ડીંગ સુશોભિત કરાવ્યું છે. વાંચનારને સુગમતાનો લાભ લેવા બની શકે, માટે તેની કીંમત માત્ર ૧) રાખી છે. ૫ કા પુંઠાની રૂ. ૧। નીચેને શીરનામે લખવું પુસ્તક વી. પી. થી મોકલશું. પોસ્ટેજ જુદું પડશે.

દર્શાવનાર અને વાચકના હૃદયને ઉત્તેજિત કરનાર છે. આજકાલની શ્રાવિકાઓ પ્રાચીન મહાસતીઓનાં અદ્ભુત આચરણ વાંચી, પોતે પણ તેવાં બને એવા હેતુથી માનવજીવન સુધારવા માટે આ પુસ્તકની તેઓએ સહાયના લેવી. આ ગ્રંથ ત્રીશ ફારમનો છતાં અમારી શ્રાવિકા બ્હેનોને ખરીદ કરવામાં અડચણ ન આવે, તેટલા માટે તેની સાધારણ કીંમત રાખવામાં આવી છે.

પાકું પુંઠું રૂ. ૧—૪—૦

કાચું પુંઠું રૂ. ૧—૦—૦

જૈનધર્મ વાંચનમાળા.

જૈન ધર્મનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને અત્યંત ઉપયોગી શ્રી જૈન ધર્મ વાંચનમાળાનાં પુસ્તકો અમારા તરફથી બહાર પડ્યાં છે. શરૂઆતથી ક્રમસર જૈન ધર્મનું જ્ઞાન સરળતાથી થાય, એવી આ પુસ્તકની રચના છે. વાંચો અને પોતાનાં બાળકોને લઘુ વયથી જૈન આગમનું જ્ઞાન આપો.

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રવેશ પોથી	ભાગ ૧ લો	રૂા. ૦—૧—૦
”	ભાગ ૨ જો.	૦—૨—૬
”	ભાગ ૩ જો.	૦—૪—૦
”	ભાગ ૪ થો.	૦—૫—૦
શ્રી જૈન ધર્મની પહેલી ચોપડી.		૦—૬—૦
” બીજી ચોપડી.		૦—૮—૦

આ વાંચનમાળા ઘણી સ્થળે જૈનશાળાઓમાં ચાલુ થઇ છે, અને જૈન બાળકોને ઘણી ઉપયોગી થઇ પડેલી છે.

વ્યવહારોપયોગી.

શ્રાવિકા સુબોધ દર્પણ.

આ પુસ્તક દરેક સ્રીને વાંચવા લાયક છે. સ્રીએ કેવી રીતે ઘરવ્યવહાર ચલાવવો તથા તેમાં નડતી અડચણો શાથી દૂર થાય ? એ મુખ્ય બાબત સ્રીને પ્રથમ જાણવાની છે. પોતાનાં બાળબચ્ચાંઓને શી રીતે ઉછેરવાં તથા તેમની મગજ શકિત અને શારીરિક શકિત શી રીતે વધે ? તેઓને કયે અવસરે કઇ વસ્તુ પથ્ય છે ? ઈત્યાદિ અનેક ઉપાયો બતાવવામાં આવ્યા છે. સગર્ભા સ્રીએ કેવી રીતે વર્તવું ? તથા ગર્ભની કેવી રીતે સંભાળ રાખવી ? આ બાબત સવિસ્તર વર્ણવેલી છે. બાળકનું શરીર કેમ તંદુરસ્ત રહે ? અથવા કેમ બગડે તો તેના માટે શા ઉપાયો લેવા ? વિગેરે વૈદકનું ધ્યાન અપેલું છે. આ પુસ્તક થોડી કીંમતે વધારે લાભકારક અવશ્ય થાય તેવું છે.

પાકું પુંઠું—રૂ૦-૧૨-૦ કાચું પુંઠું—રૂ૦-૮-૦

તત્વ ચિંતામણિ.

યાને

શમ અને મોહનો સંવાદ.

આ ગ્રંથને એક અપૂર્વ પધ્ધતિથી રચવામાં આવેલ છે. જેનો અનુભવ વાંચવાથી થઇ શકે તેમ છે. શમ તથા મોહને પાત્ર બનાવી તેનો પક્ષ વિપક્ષનો સંવાદ ચાલે છે. શમ પોતાનો પક્ષ સિધ્ધ કરે છે. અને મોહ પોતાના પક્ષને દ્રઢીભૂત કરે છે.

આ ગ્રંથ [illegible] પુરૂષને વાંચવા લાયક છે જે
દરેક બહેનોએ લેવા એવી અમારી પ્રાર્થના છે.

શ્રાવિકા ભૂષણ તૃતીય અલંકાર.

આ ગ્રંથના બે અલંકારો અમારા તરફથી જનસમાજ પ્રસિદ્ધ થએલ છે. કેટલાક બહેનો તથા બંધુઓ તરફથી તેનો આગ્રહ થવાથી અને અમારી પણ તેવા પ્રકારની ઇચ્છા હોવાથી ત્રીજો અલંકાર પ્રગટ કરેલ છે. શ્રાવિકાને શણગારવા માટે [illegible] અલંકારરૂપ છે, એમ કહીએ તો ચાલે. માટે આ ગ્રંથ ખરીદ કરવા ચુકશો નહીં.-

કી. પો. રૂ. ૧-[illegible] ૦-૧૨-૦

મળવાનું ઠેકાણું,
શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ.
પાલીતાણા.

